

Nr 205.

Utlåtande i anledning av väckta motioner om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingssyfte.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nordenson m. fl.* (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.* (II: 433), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t, i anslutning till de huvudlinjer som i motionerna anförts, anhålla att Kungl. Maj:t måtte a) framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som äro möjliga inom statsförvaltningen, särskilt inom verksamhetsområdena för bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet samt krigsmaterielverket — med underställda organ i den mån sådana förekomma — ävensom lantbruksnämnderna liksom en plan för de organisatoriska förenklingar detta gör möjligt, b) överväga i vad mån det allmännas rätt må kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet, c) företaga en översyn av de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster, varmed ej avses de affärsdrivande verkens taxor, i syfte att statsverkets kostnader skola täckas samt framlägga de förslag detta kan föranleda, d) framlägga förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner i sådan takt att nödvändiga prisjusteringar kunna ske utan häftiga förskjutningar i efterfrågan, e) efter hörande av vederbörande myndigheter framlägga de förslag till begränsningar i den statliga verksamheten, vilka visat sig lämpliga med utgångspunkt i en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktpunkt.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen II: 433 följande:

I samfälligheter av begränsad omfattning framstår sambandet mellan de gemensamma utgifterna och anspråken på den enskildes kassa som självklart och påtagligt. Varje ny eller ökad utgift betyder nya eller ökade krav, som ingen samfällighetsmedlem kan undkomma. Den enskilde kan taga sin ståndpunkt i klart medvetande om dess konsekvenser. Han väljer — mellan utgifter, mellan fördelar och nackdelar av en gemensam eller individuell disposition av personliga resurser.

Mycket av den finansiella sundheten i en äldre tids smärre svenska kommuner kan föras tillbaka på detta levande samband och den känsla av direkt personligt ansvar det främjade.

Ju mer omfattande den statliga verksamheten och ju mer komplicerade de statsfinansiella förhållandena blivit, desto svagare avtecknar sig det i själva verket självklara orsakssammanhanget mellan statsutgifter och skattetryck. Människorna synas i växande omfattning föreställa sig att det skulle vara möjligt att isolera dessa båda sidor av samma problem från varandra. Bakom många anspråk på utvidgad statlig verksamhet kunna visserligen spåras speciella gruppintressen men också en tilltagande benägenhet att godtaga uppfattningen att staten skall allting bestyra. Det behöves ingalunda vara fråga om särintressen i ordets mera begränsade eller materialistiska bemärkelse utan kan lika ofta röra sig om organiserade eller oorganiserade framstötter för ändamål, som i och för sig kunna betraktas som behjärtansvärda. Ej sällan utgår man därvid från den icke närmare övervägda ståndpunkten att, om statens resurser räcka för allt annat, böra de även vara tillräckliga för det nya ändamålet — särskilt som begynnelsekostnaden ofta förefaller begränsad. Den samlade effekten — ur skattebetalarsynpunkt — av dessa utgifter är högst påtaglig.

Under senare år ha i stigande utsträckning så kallade principbeslut fattats om utvidgningen av den statliga verksamheten på olika områden. Bakom dessa beslut har ofta stått en enhällig riksdag. Det kan knappast heller råda tvekan om att det i stort sett varit fråga om både angelägna och önskvärda reformer, vilka i den mån icke oöverstigliga ekonomiska hinder möta böra fullföljas. Själva sättet för beslutens fattande har emellertid medfört att riksdagen knappast varit fullt medveten om de statsfinansiella konsekvenserna av sina beslut — måhända icke ens av varje beslut för sig och än mindre om de sammanlagda konsekvenserna.

Organisatoriska utvidgningar ha en tendens att skapa behov av nya utvidgningar. Administrationen växer av sig själv. Kostnaden har en benägenhet att stiga automatiskt till aktningvärda belopp. Detta gäller såväl central som mera lokal administration. Beslut om nya utvidgningar framstå därför ofta som ofrånkomliga.

Att fristående institutioner beviljas statsanslag för sin verksamhet kan vara ett sätt att få nödvändiga uppgifter fullföljda på ett smidigare och billigare sätt än genom den statliga administrationen. Ej sällan medför emellertid ett under flera år utgående anslag att ifrågakvarande institution inrättar sig efter bidraget, skapar en fast organisation med detta som utgångspunkt och därifrån framställer anspråk såväl på bibehållet som ökat statsbidrag. Ur statens synpunkt rör det sig om betydande belopp — sammanlagt — av detta slags anslag.

Ovan antydda och andra omständigheter äro de drivande omständigheterna bakom den så kallade automatiska utgiftsstegringen. Denna som numera uppgår till hundratals miljoner, även om man borträknar penningvärdeförsämringens effekt på de statliga utgifterna, är det mest tyngande hindret för den ur alla synpunkter nödvändiga anpassningen av den statliga utgiftsramen efter de statliga inkomster som kunna åstadkommas utan skadeverkningar på arbetsvilja, sparande och riskvilja i samhället.

En fast beslutsamhet att bryta utvecklingen mot ständigt stegrade statsutgifter hos beslutande och förslagsgivande instanser är den första förutsättningen för att verkliga resultat skola kunna nås. Ansvarvilar främst på regering och riksdag men därutöver också på de instanser som hava att avgiva petita. Ytterst är det emellertid fråga om att väcka allmänna opi-

nionen, att mobilisera en skattebetalaropinion för förnuftig återhållsamhet, att få människorna att inse sambandet mellan deras egen skatt, deras egen ekonomiska framtid och deras egna krav på olika åtgärder från det allmänna. Inkomstfördelningen i vårt land är sådan och skattebördan spelar för de flesta svenska medborgare en sådan roll att detta ej borde vara omöjligt.

Möjligheterna att mera väsentligt sänka redan utgående anslag äro naturligtvis icke stora på kort sikt. Beloppen äro i stor utsträckning bundna på olika sätt. Detta understryker emellertid endast nödvändigheten att omedelbart planera för utgiftssänkningar. De utgiftsbegränsningar som äro möjliga att tämligen omedelbart göra ha dock trots sin måhända begränsade räckvidd påtaglig betydelse — dels som »marginalansträngningar» dels för att markera allvaret i beslutsamheten att motsätta sig utgiftsökningar. Det gäller att redan i vår förbereda marken för en återhållsam statsverksproposition för budgetåret 1953/54 — det första budgetår då ifrågasatta skattelindringar få sin fulla statsfinansiella effekt.

Från början bör klart sägas ifrån att en begränsning av den statliga organisationsapparaten icke är möjlig utan en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång. I själva verket torde läget inom flertalet förvaltningsgrenar vara sådant att tjänstemännen måste åläggas en arbetsbörda intill och över gränsen för vad som rimligen kan krävas. För undvikande av missförstånd bör det måhända också samtidigt framhållas, att något försök att för statstjänstemännens del hävda möjligheten av en lönesättning, som avviker från vad vederbörandes utbildning och arbetsinsatser samt läget på arbetsmarknaden motiverar, självfallet icke får ifrågakomma.

Vad de praktiska åtgärderna till en begränsning av de statliga arbetsuppgifterna angår kan det icke av en meningsriktning utan tillgång till den administrativa apparaten begäras, att denna skall kunna framlägga detaljerade eller på varje enskild punkt underbyggda förslag. Det enda som kan fordras är en allmän målsättning, konkreta exemplifikationer samt att den initiativtagande åsiktsriktningen tar de politiska konsekvenserna av och det politiska ansvaret för sin målsättning.

Arbetsuppgifternas begränsning måste dels inriktas på reformer inom de verk och styrelser som måste bli bestående, dels på avveckling snarast möjligt av icke absolut nödvändiga verksamhetsgrenar. Som exempel på centrala styrelser, som i särskild grad borde bli föremål för omedelbar granskning ur denna synpunkt, kunna nämnas arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen med underlydande organ — länsarbetsnämnder och länsbostadsnämnder. Inom båda arbetsområdena torde finnas uppgifter, vilka även om de kunna betraktas som i och för sig viktiga, dock ej äro ofrånkomliga. På det mera lokala planet kan samma omdöme fällas till exempel om viss del av den verksamhet som bedrivs av de offentliga arbetsförmedlingarna.

Stora delar av det arbete arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen och skogsstyrelsen utföra är säkerligen nödvändigt. Även för deras del uppstår sig emellertid frågan om möjliga begränsningar av arbetsuppgifterna, varvid jämväl spörsmålet om den tillämpade organisationsformen med ett självständigt ämbetsverk är den rationella och nödvändiga bör upptagas till förutsättningslös prövning. Mycket talar för att så ej är fallet utan att de arbetsuppgifter inom ifrågasvarande arbetsområ-

den, som nödvändigtvis måste fyllas, kunna hänskjutas till en särskild sektion eller byrå inom andra verk.

Det möter betydande svårigheter att avgöra huruvida de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster som dess organ bereder medborgarna äro så avvägda att de täcka statens självkostnader. Vi syfta i detta sammanhang ej på de affärsdrivande verkens taxor utan på de mångahanda avgifter av annat slag som uttagas. Statsrevisorerna hava vid olika tillfällen efter granskning konstaterat att flera av dessa ej kunna anses tillräckliga. Som exempel kan erinras om revisorernas synpunkter på vattendomstolsavgifterna, på avgifter för registrering av anmälningar till handels- och föreningsregister, för vissa extra tullförrättningar och för vissa provningar och undersökningar. På vissa punkter hava justeringar vidtagits. Fältet är emellertid så stort och svåröverskådligt och de berörda avgifternas sammanlagda belopp så betydande att en allmän översyn borde vara lämplig.

Vissa slag av lagstiftning — då speciellt koncessionslagstiftningen — skapar ett behov av centrala och lokala övervakningsorgan. Man kan nämna de under senare år tillkomna jordlagarna. Även om det avgörande skälet för en avveckling av dessa lagar icke är möjligheten att rationalisera förvaltningen kan man icke bortse från denna biverkan. Försvunne till exempel jordförvärvslagen och lagen om kronans förköpsrätt, skulle verksamheten inom lantbruksnämnden bliva så litet omfattande att den kunde i allt väsentligt överlåtas på hushållningssällskapen.

En allmänekonomisk politik, som möjliggör ett snabbt avvecklande av kvarstående krisregleringar, skulle också skapa rationaliseringsmöjligheter. Byggnadsregleringens avskaffande, vilket förefaller möjligt utan alltför stora risker, skulle lätta trycket på både centrala och lokala myndigheter. Prisregleringens successiva avveckling möjliggör avveckling av pris-kontrollnämnden, hyresregleringens av hyresrådet. Avvecklingen av vissa andra krisuppgifter möjliggör en begränsning av jordbruksnämndens »krisavdelningar». De belopp som på detta sätt skulle kunna sparas äro ingalunda oväsentliga.

Även om de rapporter och analyser konjunkturinstitutet sammanställer äro både vägledande och intressanta borde detta instituts verksamhet kunna begränsas.

Vad den militära förvaltningsapparaten angår torde inom 1949 års försvarsutredning visst material av vikt för bedömandet av rationaliseringsmöjligheterna hava sammanställts, vilket bör bliva föremål för ståndpunktstagande från statsledningens sida. I detta sammanhang bör även frågan om krigsmaterielverkets framtida ställning övervägas.

Att angiva ens ett ungefärligt mått på den sammanlagda summan av alla de olika slag av bidrag, understöd, ersättningar och lån, som av staten utlämnas till kommuner och andra samfälligheter, föreningar och organisationer samt enskilda är omöjligt. Det rör sig emellertid säkerligen om miljardbelopp årligen. För svensk rätt är det karakteristiskt att den innefattar en rad institut till skydd för den enskildes rätt, för allas lika rätt att erhålla de bidrag, vartill de äro författningsmässigt berättigade. Det är också väsentligt att så är förhållandet. Det måste dock också framstå som angeläget att statens rätt blir säkerställd, att det sörjes för att icke större belopp utbetalas än som avsetts, att inga andra än verkligt berättigade er-

hålla stöd, att det allmänna återfår utlånade medel och att de villkor som uppställts för lån eller bidrag också bli uppfyllda. Uppenbart är det här fråga om ett avvägningsproblem, där lämplighet, rimlig hänsyn och kostnader för kontroll och övervakning få vägas mot statens intresse av att ej större summor än nödvändigt åtgå för de avsedda ändamålen. I detta sammanhang kan erinras om de förslag som framställts om samordning av socialpolitiken samt på ett annat område om övergången till kreditgarantisystem för bostadslån. Problemet i sina huvuddrag har mera utförligt behandlats i motion nr I: 114: 1943 om tillvaratagande av statens rätt inom dess bidrags-, låne- och understödsverksamhet, till vilken motion hänvisas. Här skall endast den meningen uttalas, att denna frågeställning måste vara väsentlig i varje besparingsaktion samtidigt som det erinras om att statens intresse härvidlag betyder skattebetalarnas.

Sambandet mellan växande statsutgifter och riskerna för en fortgående penningvärdeförsämring anmäler sig också i detta sammanhang, varmed änyo kravet på återhållsamhet i nya utgifter får aktualitet. Läget för ögonblicket och den närmaste framtiden torde kunna ges i påståendet att nationalinkomsten utan störande ingrepp måste ges tid att växa ifatt statsutgifterna. Vi måste nå en säkrare grund för de behövliga inkomsterna än inflation och stigande skattetryck.

En förutsättningslös genomgång av redan nu utgående anslag skulle emellertid säkerligen även den ge vissa besparingsmöjligheter på olika huvudtitlar. Vi vilja sålunda endast erinra om de så kallade bostadssubventionerna, där reduktioner förefalla möjliga utan allvarligare risker.

Över huvud taget är det angeläget att rensa bort så mycket som möjligt av allmänna och mera permanenta subventioner ur budgeten. Med allmänna subventioner syfta vi icke på bidrag som motiveras av socialpolitiska skäl utan på subventioner som utgivas i syfte att dirigera prissättningen på olika varor. Dylika subventioner äro samhällsekonomiskt snedvridande och statsfinansiellt tyngande. De ge endast skenbara fördelar åt konsumenterna. Subventionernas fortsatta avveckling måste emellertid ske i sådan takt att nödvändiga prisjusteringar kunna genomföras utan häftiga förskjutningar i efterfrågan, vilket tar tid. Det måste alltså bli fråga om en successiv avveckling men framför allt om beslutsamt motstånd mot nya *bestående* subventionsformer. Endast i den mån detta slag av statsutgifter avse att undanröja tillfälliga övergångssvårigheter och redan vid sitt införande äro kompletterade med en plan för avvecklingen böra de godtagas.

På framställning av 1949 års skatteutredning uppdrog Kungl. Maj:t på sin tid åt direktören Tage Wärn att avgiva en översiktlig redogörelse för de möjligheter till besparingar som enligt hans mening förefunnos. Riksdagen bereddes sedan tillfälle att mera allmänt uttala sig rörande denna. I vissa hänseenden hava utredningsmannens förslag redan lett till resultat men knappast i den utsträckning man väntat. Det skulle onekligen vara av värde att som ett underlag för budgetbehandlingen erhålla en sammanfattande redogörelse från Kungl. Maj:t, dels över i vad mån utredningen resulterat i åtgärder, dels i vad mån nya regeringsförslag i anledning av densamma kunna förväntas. Utredningen är visserligen offentlig handling men dels har sedan utredningen avgavs så lång tid förflutit att nya moment tillkommit som endast kunna bedömas av dem som hava den administrativa expertisen till sitt förfogande, dels är det i främsta rummet regeringen

som kan äga den allmänna överblick konkreta förslag i ett komplicerat sammanhang förutsätta. Därtill kommer den avgörande omständigheten att nuvarande parlamentariska situation knappast ger möjlighet att vinna tillfredsställande anslutning till konkreta förslag som icke äro beredda av Kungl. Maj:t. I den mån utredningsmannens besparingsförslag i huvudsak skulle medföra en övervältring på kommunerna eller andra samfälligheter av utgifter, äro de ur allmän synpunkt knappast besparingar och sakna ur här hävdade synpunkter större betydelse.

Som ovan framhållits är det väsentligt att engagera hela administrationen och all dess expertis i besparingsarbetet. För att nå största möjliga resultat utan skadeverkningar bör den speciella sakkunskap som finns inom varje förvaltningsgren utnyttjas. I vissa länder har man sökt erhålla denna effekt genom allmänna deklARATIONER. Även om det icke kan betvivlas att sådana även i vårt land skulle vara till gagn böra måhända även andra framgångsvägar prövas. Det gäller icke minst att fasthålla synpunkten att arbetsuppgifternas omfång skall begränsas.

Det borde därför vara möjligt att — med nödvändiga undantag — ålägga centrala ämbetsverk och myndigheter att anvisa utvägar till ordnande av den verksamhet, för vilken vederbörande svarar, under förutsättning av ett med bestämd procentsats begränsat anslag räknat i fast penningvärde. Med den överblick över förvaltningen som bör finnas inom Kungl. Maj:ts kansli bör det vara möjligt att bestämma besparingsprocenten för varje särskild förvaltningsgren. På så sätt skulle det bliva möjligt för de i sista hand avgörande instanserna att på varje särskilt förvaltningsområde mot varandra väga fördelarna av besparingarna och nackdelarna av begränsningarna.

Undantagen från besparingsregeln böra av naturliga skäl vara så få som möjligt. Försvarsutgifterna äro i den mån de bestämma försvarets slagkraft principiellt sett av annan art än övriga utgifter. Deras nivå beror i hög grad på det internationella lägets utveckling. Över detta ha vi här i landet intet bestämmande inflytande. Barnbidragen äro att anse som i huvudsak en form av skattelindring åt barnfamiljerna. Vad folkpensionerna angår föreligga särskilda mänskliga och andra hänsyn. En begränsning av dessa skulle i betydande utsträckning endast medföra en övervältring av utgifter på kommunerna. Kostnaderna för den ofrånkomliga upprustningen av vårt vägväsende bestridas av särskilda inkomster, vilka varken ingå eller böra ingå bland »statsinkomsterna» i mera allmän bemärkelse.

Dessa undantag från den allmänna besparingsnormen begränsa naturligtvis i hög grad området för besparingarna — måhända till hälften av statsutgifternas totalsumma. Den skisserade normen bör emellertid trots detta kunna ge icke oväsentliga resultat och dessutom vara en första utgångspunkt för fortsatta ansträngningar i samma riktning.

Att i siffror angiva den omedelbara effekten av en sparsamhetspolitik efter ovan angivna huvudlinjer är icke utan omfattande utredningsarbete möjligt. Klart är emellertid att redan för nästa budgetår vissa resultat skulle kunna ernås men att det mest betydande genomslaget skulle komma först budgetåret därefter.

Över motionerna ha arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, konjunkturinstitutet, statens sakrevision,

statens organisationsnämnd och lantbruksstyrelsen avgivit yttranden, varjämte Sveriges industriförbund, Landsorganisationen i Sverige och Kooperativa förbundet begagnat sig av erhållet tillfälle att yttra sig över motionerna. Samtliga ifrågavarande yttranden bifogas detta utlåtande (Bil. A—K).

Utskottet. I vad de väckta motionerna tager sikte på begränsningar av de statliga arbetsuppgifterna anser sig utskottet i likhet med flera av de hörda myndigheterna främst böra peka på den verksamhet syftande till förenklingar och besparingar inom den statliga förvaltningsapparaten, som sedan flera år utövas av, bland andra, statens sakrevision och statens organisationsnämnd samt, i viss utsträckning, av och inom verken själva. Att besparingsarbetet — om vars önskvärdhet i och för sig några delade meningar inte torde råda — i princip måste inriktas på åtgärder, som kan förverkligas inom ramen för de olika organens nuvarande arbetsuppgifter, ligger i sakens natur. Även om de resultat, som redan nåtts på denna väg, inte bör underskattas, är det utskottets övertygelse, att de fortsatta rationaliseringssträvandena kan — utan uppgivande av de stora målsättningarna — leda till ytterligare icke oväsentliga förenklingar och inskränkningar inom åtskilliga verksamhetsområden. I vilken omfattning och med vilken styrka besparingsarbetet bör bedrivas är naturligtvis ytterst en avvägningsfråga, men utskottet kan för sin del icke anse, att underlag finnes för så långt gående ingripanden, som innefattas i motionerna på förevarande punkt. Denna sin uppfattning finner utskottet ytterligare bestyrkt genom den allsidiga belysning, som i remissvaren ägnats de nu berörda spörsmålen.

Erfarenhetsmässigt och på de skäl i övrigt, som framkommit i flera av de hörda myndigheternas yttranden, kan utskottet inte heller understödja tanken på en generell besparingsnorm som utgångspunkt för vidtagande av begränsningar i statsverksamheten.

Vad angår de i motionerna framförda önskemålen om ett mera effektivt tillvaratagande av det allmännas rätt inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet samt om en översyn av de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster får utskottet, med hänvisning särskilt till vad statens sakrevision härutinnan anfört, som sin mening uttala, att några åtgärder i av motionärerna antydd riktning icke synes påkallade.

Beträffande slutligen den i motionerna berörda frågan om formerna för avvecklingen av de allmänna prissubventionerna instämmer utskottet i statskontorets uttalande, att dessa inte gärna kan göras till föremål för någon allmän reglering utan torde få övervägas i samband med de särskilda subventionernas avveckling.

Det må i detta sammanhang tilläggas, att ett avskaffande av nu tillämpade regleringar av olika slag, t. ex. byggnadsreglering och priskontroll,

när så kan ske, givetvis kommer att automatiskt medföra betydande utgiftsminskningar.

Sammanfattningsvis får utskottet uttala, att några omedelbara åtgärder från riksdagens sida icke synes utskottet påkallade i anledning av de väckta motionerna.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,
att motionerna I: 246 och II: 433 ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 12 november 1952.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Iwar Anderson, fröken Andersson, herrar Leander, Gillström, Eric Ericson, Påls-son, Näsström, Bergh, Hesselbom, Lodenius, Ragnar Persson, Axel Anders-son och Söderquist; samt

från andra kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Ward, Malmborg i Skövde, Svensson i Grönvik, Mårtensson i Uddevalla, Wallentheim, Lindholm, Rubbestad, Åkerström, Thapper, Widén, Birke, Wedén, Svensson i Alingsås och Nihlfors.

Reservationer.

1) av fröken *Andersson*, herrar *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp och *Birke*, vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort ha följande lydelse:

»*Utskottet* anser det angeläget och med hänsyn till den rådande statsfinansiella situationen direkt påkallat att bestämt understryka den i de behandlade motionerna och i vissa remissyttranden över desamma hävdade ståndpunkten att en begränsning av de statliga utgifterna är en ofrånkomlig nödvändighet. De statliga utgifterna taga i vårt land en så betydande del av den samlade nationalinkomsten i anspråk, att det icke utan bestående skadeverkningar torde vara möjligt att öka densamma. Under senare år har dock den ständiga stegringen i statsutgifterna i viss mån kunnat kompenseras genom en samtidig, förhållandevis stark ökning av nationalinkomsten. Att denna senare under alla förhållanden kommer att fortsätta kan icke utan vidare antagas.

Av avgörande vikt för utgiftsutvecklingen under de närmaste åren är

den s. k. automatiska utgiftsökningen samt det förhållandet att inflationen, som i sitt tidigare skede måhända främst märkts på inkomstsidan, med ökad styrka framträder som kostnad även för det allmänna. Dessutom torde det vara bekant dels att ej obetydliga ökningar av försvarsutgifterna komma att aktualiseras inom den närmaste framtiden, dels att nya åtgärder av socialpolitisk natur förberedas, vilka torde komma att medföra betydande statsutgifter. Samtidigt kvarstår behovet att statsfinansiellt möjliggöra en fullt ut genomförd reform av den direkta beskattningen.

Utskottet finner det således i nuvarande situation särskilt väsentligt att största möjliga eftertryck gives åt alla försök att begränsa de statliga utgifterna och fäster därvid vikt vid att en omedelbar planering för utgifts-sänkningar påbörjas. Erfarenheten visar nämligen att det tar tid innan mera omfattande besparingsaktioner hinna mogna ut i konkreta resultat.

I ett flertal remissyttranden har framhållits, att verkligt betydande besparingar ur statens synpunkt endast kunna ernås genom en på olika områden ändrad målsättning för den statliga verksamheten. Detta förutsätter emellertid »politiska avväganden» som ämbetsverk eller underlydande styrelser icke anse sig berättigade att göra eller närmare diskutera. Detta förhållande har starkt understrukits i de här behandlade motionerna. För utskottet framstår detta som ett faktum, i anledning av vilket utskottet anser det nödvändigt att framhålla vikten av att sådana nya avvägningar snarast komma till stånd. Utskottet finner det alltså vara ett villkor för att den allmänna viljan att minska statens utgifter skall ge praktiska resultat, att riksdag och regering ompröva målsättningen inom betydande delar av den statliga verksamheten, och hänvisar i detta sammanhang till de exemplifikationer, som givits i motionerna. Så som den statliga verksamheten utvecklats under senare decennier är det emellertid icke möjligt för riksdagen eller dess utskott eller för enskilda ledamöter av riksdagen att härvidlag taga konkreta initiativ. Detta torde helt få ankomma på Kungl. Maj:t. Vad riksdagen kan göra är att principiellt uttala sin önskan om omprövningar av ifrågasatt slag och att begära förslag härutinnan.

Motionärerna hava i särskild grad fäst uppmärksamheten vid de statliga subventioner, som icke kunna direkt socialpolitiskt motiveras. Det är enligt utskottets mening angeläget att en omprövning av dessa snarast kommer till stånd och att den kan ske efter en på förhand uppgjord plan. Att så sker är av betydelse icke minst med hänsyn till avtalsrörelserna på arbetsmarknaden.

Även om utskottet således finner att de stora resultaten endast kunna nås efter nya politiska bedömningar, anser det att ett fortgående besparingsarbete inom den givna ramen också bör kunna leda till ej obetydliga

begränsningar i de nödvändiga anslagen. Det inom förvaltningarna kontinuerligt pågående besparingsarbetet skall icke underskattas, antingen det planeras och ledes inom de särskilda förvaltningarna eller med hjälp av de två speciella organ som för dessa ändamål stå till förfogande. I rådande läge måste emellertid särskilt eftertryck läggas vid besparingsansträngningarna, varför utskottet finner det lämpligt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär dels konkreta förslag, dels att de olika förvaltningarna ännu en gång göras uppmärksamma på nödvändigheten att begränsa utgifterna. Vad särskilt de i motionerna berörda ämbetsverk angår, vilka enligt motionärernas uppfattning borde underkastas speciell granskning, känner sig utskottet icke övertygat av de i remisserna framförda erinringarna. Att dessa institutioner liksom andra inom statsförvaltningen utföra ett nyttigt och önskvärt arbete kan icke betvivlas. Frågeställningen är emellertid dels huruvida den valda organisationsformen är den enda möjliga, dels huruvida det utförda arbetet med hänsyn till den statsfinansiella situationen är ofrånkomligt. Två omständigheter äro enligt utskottets mening härvidlag av betydelse. Samtliga de nya ämbetsverken äro utbrytningar ur tidigare existerande. Frågan är då huruvida dessa begränsningar medfört de minskningar i anslagskraven från de tidigare existerande verken, som planmässigt skulle ha kommit till stånd. Dessutom förefalla de vid ämbetsverkens tillkomst uppgjorda kalkylerna icke att hava hållit. Utgifterna ha blivit större än de beräknade.

Tanken att låta verken inom en av Kungl. Maj:t fastställd sänkt kostnadsram uppgöra förslag till sin verksamhet förefaller utskottet möjlig att genomföra under förutsättning att Kungl. Maj:t vid fastställande av denna ram tar hänsyn till de för varje verk speciella omständigheter, som för en bedömning av ifrågavarande art kunna anses väsentliga.

Utskottet har av inkomna remisser funnit att ansträngningar redan gjorts i syfte att bevaka Kungl. Maj:ts rätt vid den omfattande statliga bidrags- och låneverksamheten men kan icke frigöra sig från föreställningen att på detta område ytterligare skulle stå att vinna genom en rationell översyn. Samma omdöme gäller den i motionerna framförda tanken om en översyn av de avgifter statsverket uttagit för särskilda tjänster.

Utskottet finner icke tillsättandet av någon särskild besparingsberedning nödvändigt utan anser att Kungl. Maj:t bör efter de huvudlinjer som riksdagen uppdrager kunna direkt genomföra eller föreslå de behövliga åtgärderna. Av vikt är emellertid att detta besparingsarbete omedelbart kommer i gång.

Under åberopande av det ovan anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må med bifall till motionerna I: 246 och II: 433 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte

a) framlägga en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som äro möjliga inom statsförvaltningen, särskilt inom verksamhetsområdena för bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet samt krigsmaterielverket — med underställda organ i den mån sådana förekomma — ävensom lantbruksnämnderna liksom en plan för de organisatoriska förenklingar detta gör möjligt;

b) överväga i vad mån det allmännas rätt må kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet;

c) företaga en översyn av de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster, varmed ej avses de affärsdrivande verkens taxor, i syfte att statsverkets kostnader skola täckas samt framlägga de förslag detta kan föranleda;

d) framlägga förslag om fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner i sådan takt att nödvändiga prisjusteringar kunna ske utan häftiga förskjutningar i efterfrågan;

e) efter hörande av vederbörande myndigheter framlägga de förslag till begränsningar i den statliga verksamheten, vilka visat sig lämpliga med utgångspunkt i en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktpunkt.»

2) av herrar *Söderquist*, *Malmborg* i Skövde, *Widén* och *Wedén*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»I vad de väckta motionerna tager sikte på begränsningar av de statliga arbetsuppgifterna anser sig utskottet i likhet med flera av de hörda myndigheterna främst böra peka på den verksamhet syftande till förenklingar och besparingar inom den statliga förvaltningsapparaten, som sedan flera år utövas av, bland andra, statens sakrevision och statens organisationsnämnd samt, i viss utsträckning, av och inom verken själva. Att besparingsarbetet — om vars önskvärdhet i och för sig några delade meningar inte torde råda — i princip måste inriktas på åtgärder, som kan förverkligas inom ramen för de olika organens nuvarande arbetsuppgifter, ligger i sakens natur. Även om de resultat, som redan nåtts på denna väg, inte bör underskattas, är det utskottets övertygelse, att de fortsatta rationaliseringssträvandena kan — utan uppgivande av de stora målsättningarna — leda till ytterligare icke oväsentliga förenklingar och inskränkningar inom åtskilliga verksamhetsområden.

I den utsträckning, som begränsningar av den statliga verksamheten och besparingar kan och bör drivas utöver den ram, inom vilken t. ex. statens organisationsnämnd och statens sakrevision har att verka, beror detta, som många remissinstanser påpekat och även motionärerna synes inse, på i vad mån ändringar i målsättningarna och i de av riksdagen godkända arbetsuppgifterna för vederbörande statliga verk och förvaltningar i dagens läge är betingade. Utskottet kan väl förstå den i motionerna uttryckta uppfattningen, att närmare utformade förslag i dessa avseenden icke kan framläggas av enskilda motionärer utan tillgång till den statliga administrativa apparaten. Utskottet delar emellertid motionärernas uppfattning, att konkreta exemplifikationer liksom en allmän målsättning beträffande de olika berörda områdena av förslagsställarna bör framläggas men finner att sådana målsättningar och exemplifikationer i stort sett saknas i de förevarande motionerna.

Motionärerna har visserligen uttalat, att besparingar inom statsförvaltningen skulle vara möjliga t. ex. i samband med avveckling av byggnadsregleringen, prisregleringen och hyresregleringen samt inskränkningar i konjunkturinstitutets verksamhet och av bostadssubventionerna.

I detta sammanhang vill utskottet först uttala, att ett successivt avskaffande av t. ex. byggnadsregleringen och väsentliga reduktioner av priskontrollapparaten, som den inträffade konjunkturuomsvängningen nu ger ökade möjligheter till, givetvis bör medföra betydande utgiftsminskningar.

Hyresregleringen och bostadssubventionerna har nyligen under vårriksdagen varit föremål för riksdagens ställningstagande och deras framtida utformning behandlas av särskilda utredningar. Konkreta förslag i dessa avseenden — sådana finnes icke i förevarande motioner — kommer alltså att föreligga inom kort. Till dessa får således riksdagen mycket snart tillfälle att taga ställning.

Därefter vill utskottet framhålla, att, då motionärerna i övrigt avstått från att precisera några aktuella allmänna målsättningar ägnade att möjliggöra väsentliga begränsningar inom av dem nämnda områden av den statliga verksamheten, ett närmare ställningstagande från dess sida icke är möjligt, förrän förslag till sådana målsättningar föreligger. Utskottet anser dock, med anledning av tungt vägande remissyttranden, påkallat uttala, att motionärernas önskemål om en inskränkning av konjunkturinstitutets verksamhet saknar fog.

Motionärerna har vidare uppräknat en rad ämbetsverk och andra institutioner, inom vilka besparingar i första hand borde kunna ske. Någon närmare motivering, varför just dessa utvalts, ges emellertid inte, ej heller exemplifieras i vilka särskilda grenar av respektive ämbetsverks och institutioners verksamhet besparingar skulle sättas in.

Utskottet, som helt delar motionärernas intresse för besparingar och effektivitet inom statsförvaltningen, ser således ingen möjlighet att på i motionerna angivna grunder förorda en hänvändelse till Kungl. Maj:t. Med anledning av att krigsmaterielverkets organisation varit föremål för ingående utredning har riksdagen redan tidigare anhållit, att Kungl. Maj:t i detta avseende skall framlägga förslag, senast för nästa års riksdag. Den större frågan om högre effektivitet inom statsförvaltningen i allmänhet aktualiserar 1949 års rationaliseringsutrednings förslag till sammanslagning av statskontoret, sakrevisionen och organisationsnämnden. Utskottet förutsätter även, att Kungl. Maj:t ånyo tar upp detta spörsmål till prövning.

Erfarenhetsmässigt och på de skäl i övrigt, som framkommit i flera av de hörda myndigheternas yttranden, kan utskottet inte heller understödja tanken på en generell besparingsnorm som utgångspunkt för vidtagande av begränsningar i statsverksamheten.

Vad angår de i motionerna framförda önskemålen om ett mera effektivt tillvaratagande av det allmännas rätt inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet samt om en översyn av de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster utgår utskottet, under hänsyn till vad statens sakrevision anfört, ifrån att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer dessa angelägenheter.

Beträffande slutligen den i motionerna berörda frågan om formerna för avvecklingen av de allmänna prissubventionerna instämmer utskottet i statskontorets uttalande, att dessa icke gärna kan göras till föremål för någon gemensam och allmän avvecklingsplan utan deras avveckling torde få övervägas inom varje subventionsområde för sig.

Utskottet hemställer,»

3) av herrar *Pålsson, Lodenius, Svensson* i Grönvik och *Rubbestad*.

4) av herr *Wallentheim*.

Bilaga A.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 27 februari 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt arbetsmarknadsstyrelsen avgiva yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 246 och II: 433 om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingssyfte m. m. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

I motionerna framhålles bland annat arbetsmarknadsstyrelsen och dess underlydande organ såsom exempel på sådana statliga verk och styrelser, vilka borde bli föremål för omedelbar granskning, syftande till avveckling snarast möjligt av icke absolut nödvändiga verksamhetsgrenar. Enligt motionärerna finnas inom styrelsen arbetsuppgifter, vilka, även om de

Arbetsmarknadsstyrelsen, yttrande över motionerna I: 246 och II: 433 om begränsning av de statliga arbetsuppgifterna.

kunna betraktas som i och för sig viktiga, dock ej äro ofrånkomliga. På det lokala planet anse motionärerna, att samma omdöme kan fällas om viss del av den verksamhet, som bedrivs av de offentliga arbetsförmedlingarna. Motionärerna precisera icke, vilka arbetsuppgifter som åsyftas.

Den av motionärerna föreslagna granskningen har redan verkställts inom arbetsmarknadsstyrelsens verksamhetsområde. 1950 års arbetsförmedlingsutredning har nämligen bland annat haft till uppgift att undersöka, huruvida inskränkning eller förenkling i något hänseende av arbetsförmedlingens verksamhet kan anses försvarlig ur allmänna arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Översynen avsåg icke bara arbetsförmedlingen utan även arbetsmarknadsstyrelsen. Utredningen har numera avslutat sitt arbete. Dess förslag beträffande den offentliga arbetsförmedlingens organisation voro föremål för behandling av 1951 års riksdag, och förslagen beträffande arbetsmarknadsstyrelsens organisation behandlas av innevarande års riksdag. Härutöver kan nämnas att en tämligen omfattande organisationsundersökning påbörjats inom verket. Den utföres av statens organisationsnämnd.

Arbetsmarknadsverket har såsom framgår av ovanstående under senare år varit föremål för grundlig översyn. Arbetets ytterligare effektivisering kommer att ingående studeras vid den nu planerade organisationsundersökningen. De i motionerna framförda synpunkterna äro följaktligen redan beaktade vid arbetsmarknadsstyrelsen och dess underlydande organ.

Frågan om byggnadsregleringen behandlas av riksdagen i anledning av proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete. En redogörelse för läget på byggnadsmarknaden lämnas i ifrågavarande proposition.

I anledning av den föreslagna översynen av de avgifter statsverket upp tager för särskilda tjänster kan erinras om att Sverige genom ratificering av den vid Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens 1948 antagna konventionen angående den offentliga arbetsförmedlingens organisation förbundit sig att upprätthålla en offentlig avgiftsfri arbetsförmedling.

Motionärerna föreslå även, att Kungl. Maj:t måtte överväga i vad mån det allmännas rätt må kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet. I anledning härav kan nämnas att 1951 års utredning om arbetslöshetsförsäkringen bland annat har till uppgift att granska statsbidragsgrunderna för de erkända arbetslöshetskassorna ur statsfinansiell synpunkt. Enligt direktiven för utredningen bör densamma bedrivas med skyndsamt, så att dess förslag om möjligt kunna föreläggas 1953 års riksdag.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende ha deltagit undertecknad Vahlberg, generaldirektör och chef, överdirektören och souschefen Curtman, ledamöterna Västberg, Andersson, Adamsson, Saemund och Norrman samt ersättarna G. Larsson och Jönsson. Ärendet har föredragits av tff förste byråsekreteraren Petersson.

Stockholm den 28 mars 1952.

Gust. Vahlberg.

Bertil Johansson.

Olof Petersson.

Bilaga B.

Till Riksdagens statsutskott.

I anledning av Kungl. Maj:ts remiss den 27 februari 1952 har bostadsstyrelsen att avgiva yttrande över två likalydande motioner väckta, den ena (I: 246) inom första kammaren av herr Nordenson m. fl. och den andra (II: 433) inom andra kammaren av herr Hjalmarson m. fl. De av motionärerna framställda förslagen avse i huvudsak att åstadkomma besparingar genom en begränsning av de statliga arbetsuppgifterna, särskilt inom verksamhetsområdena för vissa myndigheter, bland dem bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna.

Styrelsens och nämndernas *långivning* har till huvudsaklig uppgift att stödja produktionen av goda bostäder och bereda densamma sådana ekonomiska villkor, att de blivande årliga bostadskostnaderna kunna hållas vid en rimlig nivå. För detta ändamål utlämnas såväl räntebärande som icke räntebärande lån.

Det huvudsakliga syftet med *bidragsgivningen* kan sägas vara att skapa möjligheter för barnfostrande familjer med begränsade inkomster att er-hålla den större och bekvämare lägenhet som barnantalet motiverar. Vid sidan av dessa två huvudsakliga uppgifter, långivningen och bidrags-givningen, har bostadsstyrelsen och i viss mån även länsbostadsnämnderna en del särskilda uppgifter, av vilka må nämnas den statistik som föres på styrelsens planeringsbyrå och de utredningar som där förekomma i syfte att skapa möjligheter att följa utvecklingen på bostads- och byggnadsmark-naderna, att bedöma resultatet av statens bostadspolitiska åtgärder, att möjliggöra en planläggning på de särskilda orterna av bostadsförsörjning-en och att överhuvud taget frambringa material till ledning för statens och kommunernas bostadspolitiska verksamhet. En annan sådan särskild upp-gift av tillräcklig betydelse för att böra nämnas i detta sammanhang är den som omhänderhaves av styrelsens byrå för teknisk-ekonomiska utred-ningar. Den innebär att dels följa utvecklingen av byggnadskostnader och underhållskostnader och dels söka motverka byggnadskostnadsstegringen genom att undersöka och sprida kännedom om billigare material och mate-rialbesparande konstruktioner och arbetsmetoder, vilken arbetsuppgift icke utföres inom någon annan institution. En del av denna verksamhet kan med fördel överflyttas till ett byggnadstekniskt forskningsinstitut, sedan ett sådant blivit inrättat. Byrån för teknisk-ekonomiska utredningar är emellertid under nuvarande förhållanden underförsörjd med arbetskraft, om tillräcklig hänsyn tages till storleken av de besparingar för bostads-byggandet i dess helhet som stå att vinna genom detta slags insatser.

Om båda de nu nämnda, särskilda uppgifterna gäller, att de icke böra nedläggas eller väsentligt inskränkas, så länge långivningen består — till en del skulle de behövas, även om den direkta stödverksamheten upp-hörde — och motionärernas huvudfråga är alltså, för den bostadspolitiska verksamhetens del, om långivningen och bidragsverksamheten kunna in-skränkas.

Bostadsstyrelsen, angående väckta motioner om en begränsning av de statliga arbets-uppgifternas omfång.

I denna huvudfråga får styrelsen hänvisa till det arbete, som bedrivs av 1951 års bostadsutredning. Avsikten är, att bostadspolitikens mål och medel skola tagas under omprövning av statsmakterna, sedan kommittén avslutat sitt arbete, vilket nu bedrivs med största skyndsamhet. En sådan översyn som den motionärerna efterlyser kan alltså sägas redan vara påbörjad, såvitt avser bostadsstyrelsens och länsbostadsnämndernas arbetsuppgifter. Det må erinras om att till utredningens uppdrag hör bedömningen av frågan, om statens stöd åt bostadsbyggandet skall lämnas i form av kreditgaranti i stället för lån.

Summan av de anslag till avlöningar och omkostnader för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna, som riksdagen anvisat för budgetåret 1952/53, uppgår till i runt tal 6 000 000 kronor. Detta belopp utgör 0,4 procent av de av dessa myndigheter förvaltade räntebärande lån, som beräknas komma att utestå vid budgetårets ingång, eller 1,7 procent av summan av de räntebärande och räntefria lån, som beräknas bli utbetalade under innevarande budgetår. Möjligheterna att begränsa administrationen utan minskning av arbetsuppgifterna ha ingående uppmärksammats i anslutning till organisationsnämndens i november 1950 avslutade genomgång av arbetsrutinerna hos bostadsstyrelsen och vissa länsbostadsnämnder. De utredningar och överväganden som förekommit ha givit vid handen, att den fortsatta rationalisering som bör bedrivas numera icke kan leda till ytterligare besparingar av större format.

Motionärerna ha även hemställt om övervägande av i vad mån det allmänna rätt må kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet. Till den del det här icke är fråga om uppgifter, som böra ankomma på en i förhållande till själva verksamheten fristående revision, torde redogöraransvaret i regel vara en tillräcklig sporre för myndigheterna att ha omsorg om, exempelvis, att icke större belopp utbetalas än som avses i de bestämmelser, som gälla för verksamheten. Emellertid äro ofta myndigheternas beslut beroende av förhållanden, som icke kunna beaktas vid en revision, exempelvis riktigheten av de uppgifter, på vilka besluten grundas; för bostadsstyrelsens del gäller det bland annat de kommunala förmedlingsorganens intyg och besiktningsinstrument, vilkas vederhäftighet då och då bör underkastas en viss stickprovsgranskning. Att utvidga kontrollen utöver vad styrelsen beräknar i sina framställningar om anslag för verksamheten skulle möjligen ge tillräckligt utbyte för att kunna anses påkallat. Detta är en avvägningsfråga, och det kan ifrågasättas, huruvida bedömningen av densamma kan vinna på att den prövas av en utredning, som avser hela den statliga låne- och bidragsverksamheten över huvud.

Ett mera betydande utbyte skulle erhållas genom en vidgad konsultationsverksamhet i samband med granskningen av projekterade byggnadsföretag, vare sig syftet i det enskilda fallet skulle vara att utvinna större bostadsvärde inom en given kostnadsram eller att nedbringa byggnadskostnaderna utan försämring av bostadsvärdet. I bostadsstyrelsens verksamhet är det förhållandevis bättre sörjt för kontrollen över att utbetalningarna äro författningsenliga och att villkoren för lån och bidrag uppfyllas än tillsynen över att lånemedlen i de särskilda fallen komma till en nytta, som svarar mot deras storlek och riskläge.

Sammanfattningsvis vill styrelsen uttala, att frågan om en begränsning

av styrelsens och länsbostadsnämndernas arbetsuppgifter helt beror på den statliga bostadspolitiken mål och medel, vilka nu äro under omprövning, och att utan förändring av arbetsuppgifterna en nämnvärd besparing av statens utgifter till förbättrande av bostadsförhållandena endast kan vinnas genom förstärkning av administrationen.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören Johansson, ledamöterna herrar Bernhard Fant, Eriksson, fru Lewén-Eliasson och herr Hansson, byråcheferna Bergman, föredragande, och Strokirk, chefen för sociala sektionen Persson samt t. f. byråcheferna Grefelt och Gun Sjödin.

Stockholm den 21 april 1952.

Alf Johansson.

Erik Bergman.

Bilaga C.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 27 februari 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt statskontoret att avgiva och till riksdagens statsutskott inkomma med yttrande över två inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 246 och II: 433 om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingssyfte m. m. I anledning härav får ämbetsverket anföra följande.

Statskontoret vill till en början framhålla, att enighet i princip torde råda därom, att åtgärder, så långt detta är möjligt, böra vidtagas i syfte att begränsa statsutgifterna. Erinras må sålunda, att en systematisk genomgång av statsbudgeten under åren 1941—43 verkställdes av den då tillkallade besparingsberedningen. Genom statsmakternas beslut år 1943 om inrättandet av statens sakrevision och statens organisationsnämnd hava vidare särskilda organ tillkommit med uppgift att ur allmänt ekonomiska synpunkter granska statlig och statsunderstödd verksamhet, respektive att utföra organisationsundersökningar inom den statliga förvaltningen. Frågan om en effektivisering av den statliga rationaliseringsverksamheten har därefter varit föremål för utredning av särskilda sakkunniga (1949 års rationaliseringsutredning). Slutligen har 1950 års besparingsutredning framlagt förslag till besparingar på olika områden av den statliga verksamheten.

Såsom i motionerna framhållits, torde några nedskärningar över huvud taget icke böra övervägas beträffande sådana statsutgifter, som avse försvaret, barnbidragen, folkpensionerna och vägväsendet. Förutom anslagen för dessa ändamål, vilka sammanlagt motsvara omkring hälften av statsverkets årliga utgifter, lära emellertid även åtskilliga andra anslag få anses ligga utanför området för praktiskt möjliga besparingar, exempelvis anslagen för civilförsvaret och det statliga pensionsväsendet. Utrymmet för

Statskontoret, ang. motionerna I: 246 och II: 433 om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingssyfte m. m.

en reducering av statsutgifterna torde därför få anses vara jämförelsevis begränsat. Detta förhållande får dock självfallet icke minska kravet på ett tillvaratagande av alla möjligheter till besparingar och rationaliseringar.

Vad härefter angår de i motionerna antydda möjligheterna till en begränsning av den statliga organisationsapparaten genom reformering av vissa verk och styrelser samt avveckling av icke absolut nödvändiga verksamhetsgrenar, vill statskontoret uttala, att en dylik begränsning mestadels måste förutsätta en radikal omläggning av den statliga verksamheten på ifrågavarande områden. Därest de statliga åtgärderna i fråga om bostadspolitik, hyresmarknaden och jordbrukets rationalisering upphörde, skulle givetvis såväl bostadsstyrelsen som hyresrådet och lantbruksnämnderna kunna avvecklas. I anslutning härtill må framhållas, att vid inrättandet av de i motionerna åsyftade organen (sammanlagt 12), vilka i allmänhet tillkommit under senare år och icke i något fall före år 1939, motsättningar i principiellt hänseende icke förelågo i riksdagen utom beträffande bostadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, fiskeristyrelsen och lantbruksnämnderna. Vad särskilt konjunkturinstitutet angår, lär det med fog kunna ifrågasättas, om icke en inskränkning av dess verksamhet direkt skulle motverka strävandena att få till stånd en skälig avvägning av statsutgifterna. Vidare må här erinras, att frågan om avveckling av skogsstyrelsen varit föremål för riksdagens prövning såväl år 1948 som 1950, därvid motionsvis framförda förslag i ämnet icke vunno bifall (se jordbr.-utsk. utl. 1948: 1 p. 93 och 1950: 56). Spörsmålet om krigsmaterielverkets framtida ställning har slutligen övervägts av 1946 års militära förvaltningsutredning i dess betänkande angående försvarets centrala tyg-, intendentur- och civilförvaltning (SOU 1950: 36 och 37). Detta betänkande har ännu icke föränlett något slutligt ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida. Härutöver vill statskontoret framhålla, att det icke kan anses uteslutet, att erfarenheterna från nyinrättade myndigheters tre eller fyra första verksamhetsår kunna giva anledning till en närmare prövning av möjligheterna till rationalisering. I detta sammanhang må jämväl erinras, att principbeslut i organisationsfrågor icke böra fattas, utan tillgång till detaljerade kostnadsberäkningar. I avsaknad av dylika beräkningar motsatte sig också statskontoret i utlåtande den 28 november 1948 angående förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling ett principbeslut om införande av nioårig skolplikt.

Såsom i motionerna erinrats, har frågan i vad mån det allmännas rätt skulle kunna på ett effektivare sätt än hittills tillvaratagas inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet varit föremål för övervägande vid 1943 års riksdag. En i ämnet väckt motion (I: 114) föranledde därvid icke någon åtgärd från riksdagens sida. I sitt utlåtande över motionen uttalade statsutskottet bl. a., att utskottet förutsatte, att de myndigheter, som handlade och kontrollerade ifrågavarande verksamhetsgrenar, själva skulle taga initiativ till åstadkommande av de förbättringar, som kunde anses erforderliga, samt att den blivande sakrevisionen kunde förutsättas komma att följa verksamheten (statsutsk. utl. 1943: 203).

Enligt sin instruktion har statens sakrevision att tillse, att skäligt vederlag erhålles för av staten tillhandahållna prestationer. De avgifter, som statsverket upptager för utförda tjänster, äro sålunda underkastade fortlöpande granskning från sakrevisionens sida. Att företaga en särskild över-

syn av ifrågavarande avgifter synes därför icke påkallat. Framhållas må för övrigt, att enligt statsmakternas beslut avgifterna understundom bestämts till belopp, som innebära subvention i betydande omfattning (se exempelvis beträffande lantmåteriförrättningar jordbr.-utsk. utl. 1950: 30).

Beträffande formerna för avvecklingen av de allmänna prissubventionerna vill statskontoret endast erinra, att dessa knappast kunna göras till föremål för någon allmän reglering utan torde få övervägas i samband med de särskilda subventionernas avveckling.

Vad angår möjligheterna till begränsningar i den statliga verksamheten med utgångspunkt från någon generell besparingsnorm må erinras om den reducering av anslagsposterna till icke-ordinarie personal, som beslöts av 1951 års riksdag. Erfarenheterna härav torde emellertid ännu icke kunna skönjas. Det lär likväl ligga i sakens natur, att en dylik anslagsminskning i och för sig är ägnad att framtinga önskvärda rationaliseringar. Generella anslagsreduceringar, som ej förbindas med en minskning av arbetsuppgifterna, kunna dock uppenbarligen icke vidtagas med alltför korta tidsmellanrum.

I likhet med motionärerna anser statskontoret, att genom statsutgifternas starka stegring efter kriget, nationalinkomstens fortskridande ökning blivit förhandsdiskonterad. Intill dess en ur allmänna synpunkter godtagbar relation mellan statsutgifterna och nationalinkomsten åvägabragts, måste därför enligt ämbetsverkets mening sträng återhållsamhet beträffande nya utgiftsändamål iakttagas. Vid den granskning av myndigheternas anslagsäskanden, som ingår som ett betydelsefullt led i statskontorets allmänna verksamhet, har ämbetsverket städse funnit angeläget att avråda från utgiftsökningar av icke strängt nödvändig art. Statskontoret håller också före, att en restriktiv politik med avseende å nya uppgifter för statsförvaltningen eller vidgad bidragsverksamhet är av avgörande betydelse ur statsfinansiell synpunkt.

Under återopande av vad sålunda anförts, får statskontoret som sin mening uttala, att några omedelbara åtgärder från riksdagens sida icke torde böra vidtagas i anledning av förevarande motioner.

I handläggningen av detta ärende hava, förutom undertecknade, deltagit statskommissarierna Björn, Lindbergson, Jerdenius och Kull samt t. f. statskommissarien Lundh.

Stockholm den 6 mars 1952.

Wilhelm Björck.

Curt Werner.

/ M. Franzén.

Till Riksdagens statsutskott.

Sedan riksräkenskapsverket genom Kungl. Maj:ts remiss den 27 februari 1952 anmodats att till riksdagens statsutskott inkomma med yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 246 och II: 433 om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte m. m., får ämbetsverket anföra följande.

Vad beträffar det i motionerna framställda förslaget om en plan för de begränsningar av arbetsuppgifterna, som äro möjliga inom statsförvaltningen, må till en början framhållas, att en verksamhet av sådan art, att den kan leda till förenklingar och besparingar, redan utövas av, bland andra, statens sakrevision och statens organisationsnämnd. Det ligger dock i sakens natur att dessa myndigheters verksamhet i huvudsak är begränsad till att avse sådana besparings- och rationaliseringsåtgärder som kunna genomföras inom ramen för myndigheternas nuvarande arbetsuppgifter.

Riksräkenskapsverket finner det icke osannolikt, att vid en allmän undersökning av arbetsuppgifterna i statsförvaltningen förslag kunna framläggas beträffande en reducering av vissa myndigheters arbetsuppgifter, utan att man på väsentliga punkter skulle behöva frångå det nuvarande syftet med verksamheten. Några från den statliga budgetens synpunkt mera betydande utgiftsminskningar torde emellertid knappast kunna vinnas, utan att målsättningen för vissa myndigheters arbete väsentligt förändras. Det är sålunda uppenbart, att stora kostnadsbesparingar skulle kunna ernås exempelvis genom slopande av byggnads-, pris- och hyresregleringarna. Dylika frågor äro emellertid ytterst av politisk karaktär, och riksräkenskapsverket anser sig fördenskull icke böra närmare gå in på desamma. Beträffande vissa av de myndigheter, som i motionerna särskilt omnämnas, vill riksräkenskapsverket dock framhålla följande.

Arbetsuppgifterna för vissa av ifrågavarande myndigheter ha nyligen varit föremål för särskilda undersökningar. Detta gäller främst arbetsmarknadsstyrelsen och krigsmaterielverket, som behandlats av 1950 års arbetsförmedlingsutredning respektive 1946 års militära förvaltningsutredning. Vad bostadsstyrelsen beträffar må nämnas, att 1950 års besparingsutredning framlagt vissa förslag, som innebära en begränsning av styrelsens arbetsuppgifter. Styrelsen och länsbostadsnämnderna ha även varit föremål för organisationsundersökning genom organisationsnämndens försorg. Härvid framlagda förslag ha prövats av 1951 års riksdag. Vidare ha skogsstyrelsens verksamhet och organisation granskats av statens sakrevision. Det kan med hänsyn till det anförda ifrågasättas, huruvida en särskild granskning av nämnda statsorgan nu är påkallad.

Arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen och fiskeristyrelsen äro samtliga relativt nybildade statsorgan, som utbrutits från respektive riksförsäkringsanstalten, medicinalstyrelsen och lantbruksstyrelsen och vilkas verksamhetsområden i samband härmed blivit föremål för statsmakternas bedömning. Med hänsyn härtill synes anledning knappast föreligga att ompröva dessa myndigheters nuvarande ställning såsom fristående organ.

Riksräkenskapsverket, angående motionerna i I: 246 och II: 433 om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte m. m.

Motionärernas uppfattning, att de i besparingssyfte ifrågasatta begränsningarna av myndigheternas arbetsuppgifter jämväl skulle avse konjunkturinstitutet, kan riksräkenskapsverket icke dela.

I fråga om tillvaratagandet av det allmännas rätt inom statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet vill riksräkenskapsverket framhålla, att ämbetsverkets verksamhet under senare år särskilt inriktats på en skärpt kontroll över statsbidragen. Såsom framgår av de till Kungl. Maj:t av ämbetsverket avlämnade revisionsberättelserna för statsverket, avsedda för riksdagens revisorer, ha sålunda anmärkningar framställts beträffande exempelvis statsbidrag till skolmåltider, bidrag till privatläroverk, hyresbidrag vid folkskolor, byggnadsbidrag för äldre skollokaler, bidrag till avlöningar m. m. vid folkskoleväsendet och lantmannaskolor, bidrag till driftkostnader vid lantbruksskolor, statsbidrag till högre kommunala skolor och yrkesskolor, statsbidrag till folktandvården samt bidrag till avlöningar till hemvårdarinnor, distriktstandläkare m. fl. Även om denna granskning närmast gällt avvägningen mellan statens och kommunernas bidrag, har därvid även ägnats uppmärksamhet åt bidragsgivningen till enskilda.

Vad angår motionärernas förslag om en översyn av de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster, får riksräkenskapsverket erinra, att statens sakrevision efter framställning från riksdagen år 1947 erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa en allmän översyn av det statliga taxeväsendet, vilken redan resulterat i ett stort antal taxejusteringar.

Vad slutligen angår förslaget om en schematisk besparingsnorm må erinras, att ett dylikt besparingsystem — på förslag av 1950 års besparingsutredning — tillämpats vid fastställande av flertalet avlöningsanslag för innevarande budgetår. Motionärerna föreslå nu, att centrala ämbetsverk och myndigheter — med nödvändiga undantag — skola åläggas att anvisa utvägar till ordnande av den verksamhet, för vilken vederbörande svarar, under förutsättning av ett med bestämd procentsats begränsat anslag räknat i fast penningvärde. Besparingsprocenten skulle fastställas särskilt för var och en av de olika förvaltningsgrenarna. Riksräkenskapsverket vill för sin del betona, att möjligheterna till besparingar på många håll torde vara begränsade. Den rekommenderade metoden skulle dessutom kunna komma att drabba myndigheterna orättvist, då vissa myndigheter i förhållande till förelagda uppgifter äro förhållandevis väl tillgodosedda medan andra arbeta under knappare villkor.

I handläggningen av detta ärende ha, förutom undertecknade, byråcheferna Ehnбом, Faxelius, Wildeman och Stenström samt tillförordnade byråchefen Thorson deltagit.

Stockholm den 18 mars 1952.

Bernt Nevrell.

Evert Cronmark.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 27 februari 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt konjunkturinstitutet att före den 1 april 1952 till riksdagens statsutskott inkomma med yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 246 och II: 433 om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte m. m. Med anledning härav får institutet anföra följande.

De besparingsåtgärder som åsyftas i motionen gälla bl. a. en begränsning av de statliga arbetsuppgifterna på vissa nämnda områden. Till dessa hör även konjunkturinstitutets verksamhet. Institutet, som saknar anledning att yttra sig om möjligheterna till besparingar inom de övriga institutioner som anges i motionen, ämnar i det följande begränsa sitt yttrande till sådana upplysningar som kunna tänkas tjäna till ledning för en bedömning av arten och värdet av dess egen verksamhet.

Enligt Kungl. Maj:ts instruktion åligger det konjunkturinstitutet

1) att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen inom och utom landet,

2) att följa den vetenskapliga diskussionen inom de områden av nationalekonomien, som beröra institutets verksamhet,

3) att i anslutning härtill utföra den forskning, vartill institutet finner anledning, samt

4) att i samråd med verk och myndigheter, föreningar och sammanslutningar, vilka arbeta inom närliggande områden, verka för att statistiskt material av betydelse för studiet av den ekonomiska utvecklingen insamlas och bearbetas.

Den första uppgiften, att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen, fullgör institutet genom att två gånger årligen utge rapporter över det ekonomiska läget (A-serien av institutets meddelanden). Man kan ha olika mening om institutets sätt att fylla denna uppgift, men ingen torde kunna bestrida den stora betydelsen av ekonomisk information som grundval för exempelvis ekonomisk-politisk debatt och för uppgörelser på arbetsmarknaden. Att det även i övrigt föreligger ett stort behov av ekonomisk vägledning framgår av den mängd konjunkturöversikter som förekomma i olika facktidskrifter med såväl ekonomisk som mera allmän inriktning. De olika tidskriftöversikterna kunna emellertid lätt bli färgade av speciella intressen och behandla dessutom inte sällan problemen med ett ganska kort perspektiv, vilket är naturligt, då man icke har resurser för ett mer ingående studium. Institutet lägger vikt vid att i sina rapporter ge en ingående statistisk orientering av konjunkturutvecklingen och söker på grundval därav göra en så objektiv analys som möjligt.

Uppgiften att följa den ekonomiska forskningen underlättas genom den nära kontakt som upprätthålles med Stockholms högskola, där institutets nuvarande chef är professor. Institutet följer även den vetenskapliga diskussionen i utlandet, dels via facktidskrifter, dels genom personliga kontakter. Flera av institutets anställda ha längre eller kortare tid vistats utomlands för studier eller arbete i internationella organisationer, och representanter för institutet deltaga ofta i internationella ekonomiska och statistiska konferenser. Institutet har också, särskilt under senare år, fått mottaga utländska besökande. Bl. a. får institutet vägleda ekonomer som komma till Sverige som FN-stipendiater och skola studera ämnen som

ligga inom institutets verksamhetsområde. Allmänt kan sägas, att internationell rapportering och upplysning intar en allt viktigare plats bland institutets löpande arbetsuppgifter.

Till sina viktigaste uppgifter räknar konjunkturinstitutet den grundläggande forskning som åligger det enligt instruktionens tredje punkt. Det är av stor betydelse att personal och resurser kunna friställas för sådan grundforskning. På grund av den ekonomiska vetenskapens natur att ligga väl till för lättvindig popularisering och förenkling, finns det alltid en stor risk för att diskussion och analys förtylligas, om det grundläggande ekonomiska studiet åsidosättes. En sådan utveckling vore synnerligen olycklig även för institutets löpande arbete. Det har också varit avsikten att anställning vid institutet skall innebära ett led i utbildningen för unga forskare. Tyvärr ha under senare tid de löpande uppgifterna vid institutet snarast kommit att ta för mycket av resurserna i anspråk för att detta syfte skulle kunna tillgodoses i önskvärd utsträckning.

Den fjärde punkten i instruktionen gäller uppgiften att verka för den ekonomiska statistikens förkovran. Bland institutets löpande statistiska arbete kan nämnas beräkningar över import- och exportvolym, sammanställning av statistiska serier för Konjunkturjournalen o. d. Till denna punkt kan dock främst hänföras det på senare tid allt mer omfattande arbetet med nationalinkomstberäkningar o. d. Detta är ett område, där den internationella utvecklingen gått mycket snabbt. I flera länder, däribland de nordiska, ha sådana beräkningar numera karaktären av en självständig statistikgren och äro förlagda till något statistiskt verk. Den arbetskraft som sysslar med dem är också betydligt större än den i Sverige, där samordningen och större delen av det direkta beräkningsarbetet utföres inom konjunkturinstitutet. Å ena sidan måste det anses som en väsentlig fördel, att nationalinkomstberäkningarna äro förlagda till ett verk, som självt använder detta material för ekonomisk analys. Härigenom vinnes, att beräkningarna mer smidigt kunna anpassas till de aktuella behoven för en sådan statistik. Å andra sidan kan omfattningen av beräkningarna bli lidande på att de få avvägas mot andra viktiga arbetsuppgifter vid institutet inom givna resurser. Detta vållar bl. a. svårigheter vid rapporteringen till de internationella organisationerna, från vilka ofta infordras mycket detaljerad statistik, som ur svensk synpunkt icke ansetts oundgängligen nödvändig att utarbeta.

Om Sverige skall kunna upprätthålla en nationalinkomststatistik i det omfång som blivit vanligt i många västeuropeiska länder, måste institutet sannolikt i en nära framtid få större resurser för att utvidga sina nationalinkomstberäkningar. Dessutom anser institutet, att mer arbete bör nedläggas på bearbetning och analys av detta material.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att den inom institutet utförda bearbetningen av nationalinkomststatistik (innefattande bl. a. sammanställning av nationalräkenskap, försörjningsbalanser m. m.) kommer till användning vid uppgörande av nationalbudgeten. Detta senare arbete utföres dock icke inom konjunkturinstitutet utan inom Kungl. Maj:ts kansli av en särskild delegation. Nationalbudgeten, som har karaktären av ett direkt hjälpmedel i den ekonomiska politiken, fordrar nämligen på många punkter politiska överväganden som icke höra hemma inom institutets verksamhetsområde.

Någon motivering att nedskära just konjunkturinstitutets verksamhet förekommer icke i motionen. Den enda sakbedömning som finnes är en förklaring att institutets rapporter äro både vägledande och intressanta. Skälet måste därför sökas under mer allmänna kriterier. Om man önskar en inskränkning av den statliga verksamheten är det naturligt att man vill pröva olika möjligheter att skära ned även sådana utgifter, som gå till i och för sig värdefulla ändamål. Enligt institutets mening är emellertid en stor del av ovan nämnda uppgifter, som det åligger konjunkturinstitutet att fullgöra, inte tillgodosedda i på långt när tillräcklig utsträckning. I detta sammanhang må erinras om att 1950 års långtidsutredning framhållit vikten av att institutet gives tillfälle att kontinuerligt ägna sig även åt undersökningar rörande långsiktiga strukturella tendenser inom den svenska ekonomien. Såsom utredningen påpekar, förutsätter ett sådant forskningsprogram en utvidgning av institutets resurser.

Internationella jämförelser visa tydligt att Sverige i fråga om konjunkturstudier och nationalinkomststatistik ligger avsevärt efter ledande länder som England och USA och i vissa avseenden även efter Danmark, Norge och Holland. Motionärernas besparingssträvan på detta område kan därför enligt institutets mening endast få betyda, att en del av institutets nuvarande uppgifter överföras på andra statliga verk eller på privata forskningsinstitut. Det förra alternativet kan knappast medföra en total nedskärning av statsutgifterna; det senare alternativet är givetvis en möjlighet, som kan prövas, om statsmakterna äro beredda att acceptera ett överlämnande av centrala ekonomiska forskningsuppgifter, som äro av vikt för uppläggningspolitiken av den statliga ekonomiska politiken, till det privata initiativet.

Slutligen vill institutet betona att relativt små belopp stå att vinna på en inskränkning av institutets verksamhet. För budgetåret 1951/52 uppgingo institutets totala anslag endast till 226 600 kronor. Förutom chef och sekreterare har institutet rätt att anställa två sakkunniga och sammanlagt 8 assistenter och amanuenser. Dessutom har institutet en kansliskrivare och 5 kontorsbiträden. Det kan inte anses överdimensionerat i jämförelse med de institut med liknande verksamhetsområde, som bekostas av det privata näringslivet. Som exempel kunna nämnas industriens utredningsinstitut (18—20 anställda, varav hälften akademiker), jordbrukets utredningsinstitut (26 anställda, varav 12 akademiker) och företagsekonomiska forskningsinstitutet (15—20 anställda, i allmänhet med akademisk utbildning).

Stockholm den 31 mars 1952.

KONJUNKTURINSTITUTET.

Erik Lundberg.

Margareta Blohm.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 27 februari 1952 har statens sakrevision anbefallts att till riksdagens statsutskott avgiva yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 246 och II: 433 om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingssyfte m. m. I anledning härav får sakrevisionen anföra följande.

Sakrevisionen vill härvid till en början erinra, att frågan om vidtagande av besparingsåtgärder inom statsförvaltningen varit föremål för ökad uppmärksamhet från statsmakternas sida, särskilt sedan den starka utgiftsökningen satte in i samband med det senaste världskrigets utbrott. Sålunda må framhållas, att redan i februari 1940 inrättades en särskild sakrevision — statens krisrevision — med direkt inriktning på de militära utgiftsfrågorna och på den statliga krisförvaltningen samt att i november samma år en särskild beredning tillsattes inom finansdepartementet för handläggning av det fortsatta statliga besparingsarbetet — den s. k. besparingsberedningen. Dennas utredningsarbete var slutfört i februari 1943 utom i vad avsåg organisationsundersökningar inom verken samt utredningar i fråga om statens järnvägar, folkbokföringen och hyressättningen i staten tillhöriga fastigheter. Besparingsutredningens utlåtanden och förslag ha sedermera varit föremål för statsmakternas överväganden i olika sammanhang. För fullföljande av sålunda påbörjade organisationsundersökningar och för planläggande och utförande över huvud taget av dylika undersökningar inom statliga förvaltningsgrenar bildades 1943 statens organisationsnämnd, som från och med år 1944 bedriver sin verksamhet inom den militära och civila förvaltningen. Samma år inrättades statens sakrevision med huvuduppgift att ur allmänt ekonomiska synpunkter granska statlig och statsunderstödd verksamhet. Sakrevisionen, som därvid övertog krisrevisionens uppgifter beträffande den militära förvaltningen, skall öva tillsyn över att den verksamhet, som faller under revisionens granskning, anordnas på ett ändamålsenligt, planmässigt och sparsamt sätt och har därvid bland annat att tillse, att statens inkomster inflyta utan att onödiga kostnader förorsakas statsverket, att skäligt vederlag erhålles för av staten tillhandahållna prestationer, att, där myndighet bedriver upphandling, tillverkning, försäljning eller ekonomisk verksamhet i övrigt, affärsmässiga grunder bliva tillämpliga, samt att granskade myndigheters organisation är den lämpligaste för arbetsuppgifternas utförande. I detta sammanhang må nämnas, att krisrevisionens uppgifter beträffande krisförvaltningen vid sakrevisionens inrättande övertogs av ett särskilt organ — överrevisionen för krisförvaltningen — vilket bedrivit sin verksamhet intill den 1 juli 1951. Dess kamerala granskningsuppgifter ha därefter överförts till riksräkenskapsverket och dess sakrevisionella till sakrevisionen.

Sålunda finnas för närvarande inom statsförvaltningen två permanenta organ, vilkas verksamhet är inriktad på besparingsarbete i olika former inom statsförvaltningen. Vad särskilt sakrevisionen beträffar utföres dess verksamhet genom stickprovsundersökningar, vilka emellertid ofta föranleda vissa genomgående undersökningar, som sträcka sig över flera förvalt-

ningsområden. Ehuru det sålunda finnes särskilda organ för besparings- och rationaliseringsarbetet, är det likväl så att tyngdpunkten i denna verksamhet måste ligga hos de särskilda förvaltningsmyndigheterna själva. Utom däri att särskilda rationaliseringsavdelningar inrättats inom åtskilliga myndigheter, har nämnda förhållande även kommit till uttryck däri, att varje myndighet inom den civila statsförvaltningen enligt Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna den 16 februari 1951 (nr 81) ålagts att vidtaga de åtgärder, som erfordras för att verksamheten inom myndighetens ämbetsområde skall kunna utövas så enkelt, snabbt och ekonomiskt som möjligt utan att säkerheten eftersättes. Detta rationaliseringsarbete skall avse icke blott myndigheternas inre organisation och arbetsformer utan även myndighetens förhållande till allmänheten och till andra myndigheter. Särskilda organisationsföredragande under ledning av myndighets chef eller den han sätter i sitt ställe skola även vara utsedda hos vissa verk och myndigheter. I detta sammanhang må ock nämnas, att Kungl. Maj:t i särskilda skrivelser till verk och myndigheter understrukit angelägenheten av att myndigheterna på eget initiativ vidtaga åtgärder för ett effektivare utnyttjande av disponibel arbetskraft eller sådana rationaliseringsåtgärder, varigenom behovet av arbetskraft kan minskas eller åtgången av förnödenheter begränsas.

Det ansträngda statsfinansiella läget har ock föranlett Kungl. Maj:t att under år 1950 genom den s. k. Wårnska utredningen låta undersöka besparingsmöjligheterna inom utgående anslag på riksstaten. Utredningen har därvid haft att undersöka i vad mån möjligheter förelåge att ernå besparingar genom att begränsa eller slopa understöd från statens sida till sådan verksamhet, som på grund av utvecklingens gång icke längre vore i samma behov av stöd från det allmånas sida som tidigare, samt huruvida utan alltför allvarliga olågenheter viss statsverksamhet kunde åtminstone temporärt helt eller delvis upphöra. Sedan utredningen samma år slutfört sitt arbete, ha framförda förslag, som i betydande utsträckning berört grunderna för utgifterna, varit föremål för statsmakternas överväganden i olika sammanhang och besparingsåtgärder i särskilda hänseenden vidtagits.

Den verksamhet, som utövas av kommittéer tillsatta av Kungl. Maj:t, har ofta ett tydligt besparings- och rationaliseringssyfte liksom även den granskning av anslagsåskanden, som äger rum inom olika myndigheter och sist inom Kungl. Maj:ts kansli. En mycket väsentlig del av kontrollen över myndigheternas ekonomiska förvaltning utövas även genom de kamerala revisionsorganen, främst riksräkenskapsverket.

Ehuru sålunda myndigheternas skyldighet att tillse, att deras verksamhet bedrivs ekonomiskt och rationellt såväl inbördes som i förhållande till varandra utgör ett tjänsteålliggande, och kontroll däröver utövas och bistånd däri gives på olika sätt samt myndigheternas åskanden äro föremål för ingående granskning, är det obestridligt, att ytterligare besparingsmöjligheter äro till finnandes. Ett tillvaratagande av dessa är givetvis angeläget, men detta är å andra sidan förknippat med ofta ingående och tidskrävande undersökningar. Att snabbt vinna resultat, som kunna ha annat än begränsad betydelse för statsutgifternas omfattning, är av erfarenheten att döma i allmänhet icke möjligt. De stora utgiftsposterna äro ju grundade på politiska överväganden och det är uppenbart, att en radikalt ändrad politik, som väsentligt begränsar statens reglerande verksamhet å det

samhällseconomiska området, automatiskt öppnar möjligheter till omedelbara utgiftsminskningar av mycket betydande storleksordning. På dylika frågor lösning kunna emellertid varken tillfälliga besparingsberedningar, permanenta besparings- och rationaliseringsorgan eller förvaltningsmyndigheterna öva något egentligt inflytande. Ställningstagandet till dessa utgifter ankommer helt på de ansvariga statsmakterna och ytterst på folket i val. Å andra sidan åligger det myndigheterna att inom ramen för av statsmakterna meddelade beslut och med ledning av lämnade föreskrifter och anvisningar under eget ansvar vidtaga de närmare åtgärderna för bringande av statsmakternas intentioner till verkställighet genom organisatoriska anordningar och avgöranden i det enskilda fallet och därvid bedriva denna verksamhet ekonomiskt och rationellt. Det är på dessa åtgärder, som besparingsaktioner böra sättas in såväl av myndigheterna själva genom löpande tillsyn och översyn som genom permanenta och tillfälliga organ. Att väsentliga besparingar härigenom kunna ernås är erfarenhetsmässigt bestyrkt. I vilken omfattning och med vilken intensitet besparings- och rationaliseringsarbetet bör bedrivas, torde närmast få anses vara en ekonomisk avvägningsfråga. Sakrevisionens hittillsvarande verksamhet visar, att de nedlagda personalkostnaderna mångdubbelt uppvägas av vunna kostnadsminskningar och förbättrad effektivitet samt att en ökad investering kan bli lönsam. För egen del vill sakrevisionen i detta sammanhang endast framhålla, att sakrevisionen söker att efter måttet av sina resurser fullgöra sina åligganden inom besparingsarbetet efter de linjer, som ovan angivits.

Vad därefter beträffar innehållet i motionerna antydast däri olika möjligheter, som enligt motionärernas mening skulle vara ägnade att begränsa statens utgifter och därigenom minska skattebördan.

I fråga om den automatiska utgiftsstegringen och de drivande omständigheterna till denna, vill sakrevisionen understryka angelägenheten av att man vid fattande av principbeslut i möjligaste mån klarlägger de ekonomiska konsekvenserna, så att de framlagda förslagen kunna bedömas med beaktande av kostnaderna och de möjligheter, som stå till buds att bestrida dessa inom nationalinkomstens ram. Sakrevisionen vill ock framhålla angelägenheten av att kostnadsberäkningar vid inrättande av bland annat nya statliga organ eller utbyggnad av desamma underkastas ingående prövning. Vid revisionens granskningsverksamhet ha nämligen uppmärksamhetsfall, där de verkliga kostnaderna, sedan organet trätt i verksamhet, stått i en sådan disproportion till de beräknade, som endast låter sig förklaras av att de ursprungliga beräkningarna icke varit sakligt grundade eller varit alltför optimistiska. Sakrevisionens erfarenheter giva ock vid handen betydelsen av att man — framför allt då fråga är om utbyggnad av organisationen för en myndighet, som har att mot betalning tillhandahålla prestationer — vid prövning av utgiftssidan beaktar inkomstsidan och tillser, att de ändringar i denna bli vidtagna, som kunna föranledas av de ökade utgifterna.

Som en annan orsak till den automatiska utgiftsstegringen påtalas i motionerna till fristående institutioner under flera år beviljade statsanslag, som bidra till att skapa en fast organisation inom institutionen och därmed även kunna föranleda framställningar om anslagsökningar. Sakrevisionen har i sin granskningsverksamhet kunnat motverka dylika tendenser

och fått till stånd utgiftsminskningar, varigenom anspråk på anslagsökningar med hänsyn till inträffade kostnadsfördyringar kunnat undgås eller åtminstone reduceras. Det är ock enligt vad erfarenheten utvisar angeläget, att dylika fördyringar och andra utgifter i samband med en utvidgning av verksamheten icke tillåtas bli helt övervältrade på statsverket utan få bäras även av övriga intressenter. Anmärkas må, att ifrågavarande bidrag i stor utsträckning äro bundna till löner vid institutioner, varför lönestegringar sätta sina spår även i form av höjningar av statsbidragen.

I motionerna framhålles vidare, att en begränsning av den statliga organisationsapparaten icke är möjlig utan en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning och att sistnämnda begränsning bland annat måste inriktas på avveckling snarast möjligt av icke absolut nödvändiga verksamhetsgrenar.

Såsom förut anförts kunna möjligheterna till begränsningar i statsutgifterna genom en ändring av den sociala och ekonomiska politiken icke på något avgörande sätt påverkas av myndigheterna eller särskilda besparings- och rationaliseringsorgan. Med hänsyn härtill måste de rationaliserings- och besparingsmöjligheter, som i motionerna angivits kunna ernås genom borttagande av subventioner, upphävande av koncessionslagstiftningen beträffande jordförvärv och kronans förköpsrätt samt slopande av byggnads-, pris- och hyresregleringarna, lämnas ur räkningen, då det gäller praktiskt genomförbara besparingsåtgärder genom myndigheter eller särskilda organ. Däremot böra och kunna — såsom jämväl förut anförts — besparingssträvandena inriktas på de vidtagna organisatoriska anordningarna och myndigheternas avgöranden i enskilda fall för verkställandet av den ansvariga statsledningens beslut och intentioner. Så är redan förhållandet, men ansträngningarna kunna givetvis ökas. Det i motionerna gjorda uttalandet, att arbetsuppgifternas begränsning måste inriktas på reformer inom de verk och styrelser, som måste bliva bestående, må här understrykas, liksom de svårigheter som föreligga att på förhand uppgöra en plan för möjliga begränsningar av myndigheternas arbetsuppgifter. En dylik plan förutsätter ingående undersökningar och torde taga avsevärda arbetskrafter och betydande tid i anspråk. Enligt sakrevisionens mening torde det vara det fördelaktigaste, att verk efter verk ingående överses i den takt tillgängliga resurser medgiva och i den ordning, vartill erfarenheten eller annat kan giva anledning.

I motionerna ha i detta sammanhang uttalats, att framför allt arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen med underlydande organ borde bli föremål för särskild granskning i angivet syfte. Sakrevisionen vill i anledning härav framhålla, att arbetsmarknadsstyrelsens verksamhet och organisation nyligen undergått undersökning genom särskilda sakkunniga, vilkas förslag numera underställts 1952 års riksdags prövning (prop. nr 127). Bostadsstyrelsens organisation prövades i vissa delar av 1951 års riksdag på grundval av förslag, som framkommit i samband med en av organisationsnämnden företagen undersökning. Det vill under sådana omständigheter synas sakrevisionen, att anledning knappast föreligger att nu underkasta dessa verk förnyad granskning i särskild ordning, därest icke en begränsning av arbetsuppgifterna skulle befinnas påkallad. Beträffande arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen och skogsstyrelsen uttalas i motionerna, att bland annat spørgsmålet, om den tillämpade

organisationsformen med ett självständigt verk är den rationella och nödvändiga, bör upptagas till förutsättningslös prövning. Oberoende därav att nämnda ämbetsverk tillkommit efter ingående överväganden relativt nyligen, blir det berörda spørsmålet givetvis föremål för prövning vid den granskning av dessa myndigheters verksamhet, som kan komma att företagas. Sakrevisionen har för icke länge sedan verkställt granskning av skogsstyrelsens verksamhet i samband med en översyn av arbetet inom skogsvårdsstyrelserna. Härvid har intet framkommit, som kunnat föranleda sakrevisionen att föreslå skogsstyrelsens upphörande som självständigt verk. Det må ock nämnas, att förevarande spørsmål jämväl prövats av 1950 års riksdag i anledning av väckt motion i ämnet. Vad i nu föreliggande motioner anförts om önskvärdheten att underkasta frågan om krigsmaterielverkets framtida ställning övervägande, föranleder sakrevisionen att erinra, att detta spørsmål innefattas i det av 1946 års militära förvaltningsutredning avgivna förslaget till ordnande av den militära centrala förvaltningen, vilket förslag är föremål för beredning inom försvarsdepartementet. Det i motionerna gjorda yrkandet om begränsning av konjunkturinstitutets verksamhet finner sakrevisionen icke böra föranleda åtgärd, enär det torde vara oundgängligen nödvändigt för en statsledning att äga tillgång till ett organ, som i obeskuren omfattning kan verkställa särskilt i nu rådande situation särdeles betydelsefulla utredningar och analyser berörande det ekonomiska läget och dettas möjligheter i olika hänseenden.

I motionerna ha vidare framförts önskemål om en allmän översyn av de avgifter statsverket upptager för särskilda tjänster, som dess organ bereder medborgarna. Härvid åsyftas icke de affärsdrivande verkens taxor. Sakrevisionen vill i anledning härav framhålla, att revisionen på grund av sin allmänna granskningsskyldighet och enligt Kungl. Maj:ts uppdrag, grundat på 1947 års riksdags beslut i ämnet (r. skr. nr 329, p 13), företagit översyn av flertalet av de taxor, som torde avses i motionerna. Sålunda har i huvudsaklig anslutning till av sakrevisionen framlagda förslag nya taxor fastställts under åren 1950 och 1951 för statens institut för folkhälsan, statens skeppsprovningensanstalt, statens provningsanstalt, statens rättskemiska laboratorium, sjukarteverket, statens farmaceutiska laboratorium, statens veterinärmedicinska anstalt, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt och statens växtskyddsanstalt. För mynt- och justeringsverket har ny justerartaxa, ny taxa för justering av särskilda vägnings- och mätningssredskap och för prägling av medaljer m. m. fastställts under de sista åren. Vidare ha nya grunder fastställts år 1949 för debitering av uppdrag utförda av statens geotekniska institut. Avgifterna i statens biografbyrås verksamhet ha ock behandlats av sakrevisionen, och spørsmålet härom övervägs för närvarande av Kungl. Maj:t i annat sammanhang. Avgifterna för vissa prestationer från rikets allmänna kartverk och taxorna för flygtekniska försöksanstalten, försvarets forskningsanstalt, vid länsarkitektorganisationen m. fl. äro vidare föremål för undersökningar inom revisionen. Härutöver må nämnas, att bl. a. patent- och varumärkes- samt registreringsavgifterna och lantmäteritaxan nyligen väsentligt justerats på förslag av vederbörande myndigheter. Statens centrala frökontrollanstalts avgifter ha ock provisoriskt höjts 1951 i avvaktan på en föreslagen omorganisations fastställande. Beträffande vattendomstolsavgifterna, vilka äro av ringa storleksordning och till övervägande delen betalas av statlig myn-

dighet, har sakrevisionen gjort viss framställning. För extra tullförrättningar ha avgifterna justerats. I prop. nr 134 till 1952 års riksdag ha förslag till höjning av lotstaxan samt fyr- och båkavgifterna framlagts. De nya taxorna bygga på ingående självkostnadsberäkningar med beaktande jämväl av fastighets-, löne- och s. k. sociala kostnader, till vilka kostnadselement tidigare tillräcklig hänsyn icke tagits. Taxeförslagen ha ock utarbetats från den principiella ståndpunkten, att statliga myndigheter skola erlägga ersättning för utförda prestationer enligt gällande taxa och att rabatter av subventionskaraktär icke böra medgivas för beställning. Taxor, som äro avsedda att tillämpas i anslutning till ett kommersiellt förhållande mellan statlig myndighet och uppdragsgivare, ha ansetts böra fastställas av respektive myndighets direktion eller styrelse och icke av Kungl. Maj:t, varigenom man ernår en önskvärd decentralisering av ärenden från Kungl. Maj:t och bättre förutsättningar för en smidigare anpassning av debiteringsnormerna efter uppkommande förändringar i marknadsläget. De nya taxorna förete högst väsentliga höjningar i förhållande till de förut gällande. Sakrevisionen har för avsikt att kontinuerligt tillse, att inträffade förändringar i utgiftsläget bli beaktade i taxe- och avgiftshänseende.

Vad angår de i motionerna gjorda uttalandena rörande beaktande av att statens rätt säkerställas i fråga om utbetalning av bidrag, understöd, ersättningar och lån, må endast erinras, att — förutom den ingående granskningen hos vederbörande förvaltningsmyndighet vid utanordnandet — riksräkenskapsverket utövar efterhandsgranskning, vilken enligt sakrevisionens mening fyller stora anspråk på effektivitet. Sakrevisionen får jämväl beröring med dylika spörsmål vid sin stickprovsgranskning.

Värdet av det i motionerna upptagna förslaget om en generell besparingsnorm med för varje förvaltningsgren angiven riktpunkt är enligt sakrevisionens mening mycket svårbedömbart, ehuru ett dylikt åläggande givetvis tvingar myndigheterna till självprövning. En procentuell reduktion kan emellertid drabba myndigheterna väsentligt olika hårt, beroende bland annat på den förda personalpolitiken. Det må framhållas, att en dylik reduktion verkställdes för ett flertal verk och myndigheter i fråga om viss delpost å avlöningsanslagen för innevarande budgetår. Huruvida sålunda redan vidtagna åtgärder lett till några mera väsentliga utgiftsminskningar eller till ett intensivare utnyttjande av övrig befintlig personal, är för sakrevisionen obekant.

Sakrevisionen finner sig böra giva sin principiella anslutning till motionärernas uppfattning om angelägenheten av att statsmakterna vid prövningen av frågor om nya utgiftsändamål eller utbyggnad av den statliga organisationen vinnlägga sig om den största återhållsamhet. Det bör vara en primär uppgift för statsmakterna att tillse, att utgiftsläget snarast gör ligt anpassas efter de nationella resurserna; ett krav som nödvändiggör en synnerligt restriktiv budgetgranskning.

Såsom av det nu anförda framgår, äro betydelsefulla åtgärder i besparingssyfte vidtagna inom statsförvaltningen. Beaktas det faktiska förhållandet att de för utgiftsbudgetens storlek avgörande utgifterna äro grundade på Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut och därvid gjorda överväganden i politiskt avseende, äro möjligheterna att mera väsentligt nedbringa utgifter av denna art huvudsakligen att hänföra till statsmakterna själva. De största besparingarna torde vara att ernå på detta plan. Däremot är det

möjligt att med av erfarenheten att döma goda resultat insätta besparingsaktioner genom myndigheter och särskilda organ beträffande de åtgärder, som vidtagas för fullföljande av statsmakternas beslut. En intensifiering, i den mån så är möjligt och praktiskt genomförbart, av de åtgärder, som i besparingsavseende redan äro vidtagna, framstår enligt sakrevisionens mening såsom särskilt angelägen.

I handläggningen av detta ärende hava deltagit, förutom undertecknad ordförande, ledamöterna Ljungdahl, Lindencrona, Ward, Cardelius och Lundgren. Ledamoten Lindencrona har avgivit ett särskilt yttrande, som bifogas.

Stockholm den 31 mars 1952.

STATENS SAKREVISION.

Wilhelm Björck.

Elof Cardelius.

Herr Lindencronas yttrande.

I vad sakrevisionens majoritet anfört kan jag instämma. Det är sålunda riktigt att de väsentliga inskränkningar av statsutgifterna, som av motionärerna åsyftas, torde kunna ernås allenast vid ett annat politiskt bedömande av statsverksamhetens omfattning, än som gjorts av riksdagen. Därom bör sakrevisionen som sådan icke ge uttryck för någon mening. Det förefaller också som om motionärerna icke skulle vara helt förtrogna med det omfattande arbete i motionernas syfte, som fortlöpande bedrives genom sakrevisionen och i annan ordning. Detta arbete, icke minst myndigheternas egen rationaliseringsverksamhet, bör förvisso ej underskattas.

Icke desto mindre är detta enligt min mening otillräckligt. Det kan ej rimligen förväntas av myndigheter eller krisorgan att de vid behov skola avskaffa sig själva eller ens mera väsentligt inskränka sin verksamhet. Härför fordras initiativ utifrån och för att sådana skola komma då de äro objektivt påkallade och icke allenast såsom uttryck för allmän olust över statsutgifternas storlek eller i tider av särskilt ansträngt statsfinansiellt läge, erfordras ett särskilt organ med både uppgift och resurser att fortlöpande granska statsverksamheten i stort.

Enligt min mening borde sakrevisionen begagna det tillfälle det över motionerna infordrade yttrandet giver till att framhålla angelägenheten av att det av rationaliseringsutredningen framlagda förslaget om en sammanslagning av statskontor, sakrevision och organisationsnämnd förverkligas.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom nådig remiss 27/2 1952 anbefalld att till utskottet inkomma med yttrande över inom riksdagen väckta motioner om begränsning av de statliga arbetsuppgifterna m. m., får statens organisationsnämnd anföra följande:

De besparingar inom statsförvaltningen, som kunna vinnas genom organisationsomläggningar m. m. efter organisationsundersökningar av det slag organisationsnämnden hittills i regel utfört, äro i och för sig betydande. Väsentligt större besparingar skulle emellertid vinnas, om uppgifterna för olika verk m. m. kunde begränsas. Nämnden har beaktat nu ifrågasvarande förhållanden och nämnden har under föregående år beslutat, att vid kommande organisationsundersökningar i regel gå till väga på så sätt, att nämnden efter den första detaljerade genomgången av ett verks arbetsuppgifter där så anses lämpligt lägger fram alternativa förslag angående verksamhetens omfattning och den grad av service, som skall lämnas. De ekonomiska konsekvenserna av olika alternativ anges samtidigt. Först sedan med beaktande härav beslut fattats om verksamhetens omfattning m. m. och nämnden erhållit erforderliga direktiv, utarbetas detaljerade organisationsförslag. Beträffande vissa verksamheter av mera sekundär natur, t. ex. viss bokföring o. d., brukar nämnden i samband med definitiva förslags avgivande direkt föreslå de inskränkningar, som nämnden anser befogade.

Inom nämnden pågår för närvarande en »kartläggning» av den statliga förvaltningen, varvid organens verksamheter samt deras ställning i olika avseenden i förhållande till varandra komma att belysas. I samband härmed komma även att genomgå vissa andra organs arbetsuppgifter, i den mån de ha anknytning till den statliga förvaltningen. Arbetet kommer sannolikt att taga ett par år i anspråk. Genom »kartläggningen» komma möjligheterna att påvisa dubbelarbete att ökas, och den kommer att möjliggöra den överblick, som erfordras för att förekommande uppgifter skola kunna fördelas på lämpligt sätt mellan olika verk m. m. Arbetet torde dessutom kunna få stor direkt betydelse ur de synpunkter som behandlas i motionerna.

Nämnden har för avsikt att enligt i det föregående omnämnda linjer undersöka större delen av statsförvaltningen. På grund av bl. a. nämndens begränsade personella resurser kommer arbetet att taga lång tid. Förslag från nämndens sida syftande till besparingar genom begränsningar av olika verks uppgifter m. m. komma därför icke att i någon större utsträckning kunna framläggas inom den närmaste tiden. Nämnden vill framhålla, att uppkommande större frågor rörande målsättningen för olika verksamheter m. m. i regel torde vara av politisk natur och att parlamentarisk medverkan därför kan vara önskvärd, om särskild utredning skall göras. Emellertid torde ställning knappast kunna tagas till förekommande frågor utan grundval av metodiska organisationsundersökningar, och nämnden ställer sig därför mycket tveksam till möjligheten att komma till resultat genom t. ex. en parlamentariskt förankrad kommitté med uppgift att snabbutreda frågorna.

Nämnden vill i detta sammanhang även framhålla betydelsen av att, då frågor uppkomma om att tillföra verk m. m. nya arbetsuppgifter, de avsedda fördelarna i större utsträckning än som hittills varit vanligt vägas mot olägenheterna av den administrativa apparatens utsvällning. Det är även av betydelse, att vid utarbetandet av författningar och andra föreskrifter på skilda områden de olika bestämmelsernas konsekvenser för förvaltningsorganens arbete m. m. beaktas, så att t. ex. icke utan tillräckligt starka skäl sådana åtgärder föreskrivas, att kostnader för personalökning uppstå eller eljest befintliga möjligheter till personalminskning bortfalla.

Beträffande de i motionerna särskilt angivna verken m. m. vill nämnden anföra följande. Nämnden har 1950 efter undersökningar framlagt förslag till omorganisation av bostadsstyrelsen. Förslaget, vars genomförande kommer att medföra ganska avsevärda besparingar, innefattar bl. a. begränsning av vissa arbetsuppgifter. Arbetsmarknadsstyrelsen är för närvarande föremål för undersökningar av nämnden. Dessa utföras på sätt angivits i det föregående. Nämnden har för 1946 års militära förvaltningsutredning verkställt undersökningar av krigsmaterielverket. Förvaltningsutredningen har därefter i sitt 1950 avgivna betänkande föreslagit, att verket skall upphöra och att arbetsuppgifterna i huvudsak skola fördelas på andra organ.

I detta ärendes handläggning ha förutom undertecknad generaldirektör deltagit ledamöterna Andersson, Björck, Fahlander och Eugen Olsson.

STATENS ORGANISATIONSNÄMND.

C. Tarras Sällfors.

Ivar Insulander.

Bilaga H.

Till Riksdagens statsutskott.

Genom remiss den 27 februari 1952 har Kungl. Maj:t anbefallt lantbruksstyrelsen att till riksdagens statsutskott inkomma med yttrande över inom riksdagen väckta likalydande motioner I: 246 och II: 433 om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte m. m. och får styrelsen i anledning härav anföra följande.

Styrelsen vill till en början erinra, att på olika områden som av motionärerna berörts, rationaliseringsverksamhet pågår genom såväl kommittéer som särskilt för ändamålet tillsatta organ. Bland de senare må nämnas statens organisationsnämnd, som utövar en kontinuerlig granskning av statsförvaltningen i syfte att föreslå rationella och förenklade metoder samt nedbringa personalbehovet och därmed statsutgifterna. Ett annat permanent rationaliseringsorgan är statens sakrevision, som åligger

Angående genom motionerna I: 246 och II: 433 väckt förslag om begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte m. m.

att ur allmänt ekonomiska synpunkter granska statlig och statsunderstödd verksamhet. Även riksdagens revisorer utöva förvaltningskontroll, som huvudsakligen är av sakrevisionell innebörd. Det bör vidare framhållas, att genom Kungl. Maj:ts cirkulär till statsmyndigheterna den 16 februari 1951 (nr 81) angående rationaliseringsverksamhet inom den civila statsförvaltningen fastslagits, att denna verksamhet är en ämbetsuppgift för alla förvaltande organ vid sidan av och i samband med deras egentliga förvaltningsuppgifter.

Av vad nu anförts torde framgå, att en fortlöpande rationaliseringsverksamhet bedrivs inom den statliga förvaltningen. Frånsett att de särskilda rationaliseringsorganen måhända behöva förstärkas torde ytterligare åtgärder från Kungl. Maj:ts sida i detta hänseende för närvarande icke vara erforderliga.

I motionerna har föreslagits, att myndighet skulle åläggas att anvisa utvägar till ordnande av sin verksamhet, under förutsättning att anslaget till verksamheten på visst sätt begränsades. Styrelsen vill erinra, att Kungl. Maj:t under senaste tid i vissa fall vidtagit väsentliga beskringar av anslag å den löpande budgeten. Dessa åtgärder, som särskilt drabbat avlöningsanslagen, ha nödgat myndigheterna att företaga omläggningar av verksamheten med hänsyn till minskad personaltillgång.

Motionärerna ha även ifrågasatt, att de statliga arbetsuppgifterna skulle kunna inskränkas genom en avveckling av icke absolut nödvändiga verksamhetsgrenar. Som exempel härpå har anförts, att om jordförvärvslagen och lagen om kronans förköpsrätt försvunne, verksamheten inom lantbruksnämnderna skulle bli så litet omfattande, att den kunde i allt väsentligt överlätas på hushållningssällskapen. Styrelsen vill i anledning härav hänvisa till att chefen för jordbruksdepartementet enligt bemyndigande den 1 november 1951 tillkallat särskilda sakkunniga för att verkställa översyn av dessa lagar. Det måste emellertid även framhållas, att den förhållandevis ringa arbetskraft, som skulle kunna frigöras, om lagarna upphävdes, omedelbart finge insättas på andra arbetsuppgifter, beträffande vilka underskott på personal för närvarande föreligger. Nämnderna ha nämligen alltsedan sin tillkomst måst arbeta med en i förhållande till hittillsvarande omfattning av deras arbetsuppgifter alltför begränsad personalutrustning. Detta förhållande har givetvis tvingat styrelsen och nämnderna att söka på bästa sätt i största möjliga utsträckning tillvarata den arbetskraft, som stått till förfogande, genom bl. a. förenkling av arbetsmetoderna. Detta rationaliseringsarbete bedrivs för närvarande med all kraft. Sedan ytterligare några års erfarenhet vunnits av verksamheten vid nämnderna torde det bli aktuellt att göra en översyn av organisationen, varvid även sådana frågor som fördelning av uppgifter och samarbete mellan hushållningssällskap och lantbruksnämnd torde böra upptagas.

I motionerna har föreslagits, att en översyn borde företagas av de uppgifter, som av statsverket upptagas för vissa av de statliga organen utförda tjänster. Vad särskilt beträffar lantbruksstyrelsens verksamhetsområde vill styrelsen framhålla, att styrelsen så sent som åren 1950 och 1951 fastställt höjda taxor för statens centrala frökontrollanstalt, statens lantbrukskemiska kontrollanstalt och statens maskinprovningar samt att styrelsen har för avsikt att inom kort underställa Kungl. Maj:ts provning förslag till ny lantbruksnämnds- och lantbruksingenjörstaxa.

I handläggningen av detta ärende ha deltagit generaldirektören, överdirektören Wetterhall, t. f. byråchefen Grönlund och t.f. byrådirektören Högström.

Stockholm den 29 mars 1952.

För generaldirektören

G. R. Ytterborn.

Erik Högström.

Bilaga I.

Till Riksdagens statsutskott.

Med skrivelse den 16 februari 1952 har statsutskottet berett Sveriges industriförbund tillfälle att avgiva yttrande över två inom riksdagen väckta likalydande motioner (I: 346, II: 433) om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfattning i besparingssyfte m. m. Med anledning härav får förbundet anföra följande.

De föreliggande motionerna angripa, från delvis nya utgångspunkter, ett ofta aktualiserat, stundom nonchalerat men städse lika viktigt samhällsproblem.

Statsutgifternas ansvällning och den offentliga sektorns tillväxt ha sedan årtionden tillbaka utgjort ett av finanspolitikens mest omhuldade studieobjekt. På få områden av samhällslivet ha meningarna brutit sig starkare än i denna fråga. Redan på 1870-talet formulerade en framstående finansvetenskapsman tesen, att den offentliga verksamheten har en inneboende benägenhet att växa snabbare än den enskilda, genom att staten ständigt påtager sig nya uppgifter, samtidigt som förvaltningen kvalitativt förbättras och effektiviseras. Därmed skulle den kollektivistiska karaktären av samhället steg för steg bliva alltmer utpräglad.

Denna sats har ingalunda fått stå oemotsagd. Andra ledande teoretiker ha bestritt både den så att säga ödesbestämda tendensen hos statsutgifterna att ständigt ökas och framför allt tesen, att det allmänna alltid fullgör sina uppgifter med tilltagande effektivitet.

Nationalekonomer i skilda länder ha understundom hävdad, att statsutgifterna borde begränsas till något visst procenttal av nationalinkomsten, varvid såväl 10 som 15 och 25 procent anförts såsom rimligt mått. Det torde vara uppenbart, att varje objektivt underlag för en sådan schematisk begränsning saknas, men likväl är det sannolikt, att det ges en gräns, vars överskridande innebär, att nackdelarna av de stigande statsutgifterna väga tyngre än fördelarna för samhället i dess helhet. Var denna gräns går bestämmes emellertid av en rad specifika förhållanden, såsom den tekniska, samhällsekonomiska och utrikespolitiska utvecklingen i varje land och vid varje särskild tidpunkt.

Det är av intresse att konstatera, att den offentliga sektorn inom vårt land, enligt en nyligen gjord uppskattning, år 1950 tog inte mindre än 31 % av nationalinkomsten i anspråk. Utvecklingen sedan slutet av 1930-talet framgår av följande sammanställning:

Medeltal	Nationalinkomst (milj. kr.)	Offentl. sektorns andel i procent
1938—39	12 930	21
1946	23 820	27
1947	26 960	27
1948	28 960	28
1949	29 420	31
1950	31 600	31

Dessa siffror visa, att den andel av nationalinkomsten, som på skilda vägar överföres till den offentliga förvaltningen, har kraftigt stigit sedan krigsslutet, liksom att den nu är avsevärt större än omedelbart före andra världskriget. Det innebär visserligen icke, att utgifterna för den egentliga statsförvaltningen vuxit i samma mån, eftersom inkomstöverflyttningar under perioden fått en allt större betydelse för att numera omfatta sannolikt omkring 1/3 av statsbudgeten. Men eftersom statsorganen och icke de enskilda medborgarna bestämma över motsvarande del av inkomst-användningen, utgör nu nämnda förhållande icke något argument för att dessa områden skulle kunna lämnas utanför en allmän strävan till bättre ekonomi.

Enligt Industriförbundets bestämda uppfattning måste en av den ekonomiska politikens angelägnaste uppgifter i rådande läge vara att främja klok ekonomisering, ökad effektivitet och minskade kostnader inom *alla* områden av enskild och offentlig hushållning. Härför tala såväl det alltjämt rådande inflationstrycket inom vår interna ekonomi som den hårdnande konkurrensen från utlandets sida. Kravet på kostnadsanpassning kan rimligtvis icke gälla enbart det enskilda näringslivet. Just det faktum, att en så stor del av nationalinkomsten passerar genom statsförvaltningen, gör det ofrånkomligt, att staten aktivt medverkar i dessa strävanden och gör vad på den själv ankommer i detta hänseende. Eljest kunna de enskilda insatserna i besparingssyfte bli meningslösa och i varje fall skulle de förlora i effektivitet.

På flera håll inom statsförvaltningen pågår ett betydelsefullt rationaliseringsarbete, exempelvis inom statens organisationsnämnd och de affärsdrivande verken. För att få full effekt måste dessa strävanden stödjas av de politiska instanserna, och genom erforderlig direktivgivning måste regeringen och riksdagen föra denna anda vidare till de centrala och lokala ämbetsverken över hela fältet. Av särskild vikt är, att riksdagen och dess utskott såsom medborgarnas representanter icke släppa ur sikte orsaks-sammanhanget mellan statsutgifter och skattetryck. Även om en detaljgranskning av det övervägande antalet smärre riksstatsanslag icke skulle ådagalägga möjligheten av mera väsentliga besparingar i varje särskilt fall, har dock medvetandet om en besparingsvänlig inställning hos riksdagen

sin stora betydelse för ämbetsverkens och regeringens budgetbehandling. Redan detta kan medverka till att hejda den fortgående automatiska utgiftsstegringen. Men framför allt måste tillväxten av de relativt fåtaliga, mycket stora anslagen städse uppmärksammas och den hittills icke sällan tillämpade metoden att prejudicera väldiga framtida utgifter genom principbeslut i möjligaste mån undvikas, eftersom det sällan är möjligt att långt i förväg bedöma folkhushållets bärkraft vid den tidpunkt, då principbesluten mogna ut och belasta skattebetalarna.

Till vad motionärerna anfört i fråga om de områden av statens verksamhet, där en begränsning kan ifrågakomma, liksom även om de metoder, enligt vilka besparingar synas kunna uppnås, kan förbundet i huvudsak ansluta sig. Vad särskilt beträffar en avveckling av kvarstående krisregleringar, vill förbundet framhålla de indirekta besparingar, som därigenom skulle uppnås genom en minskad arbetsbelastning för näringslivet. Vidare kan förbundet till fullo instämma i motionärernas förord för en successiv avveckling av olika subventionsformer, en tanke som förbundet för egen del i flera tidigare sammanhang framfört. I övrigt finner förbundet det icke möjligt att ingå på en detaljgranskning av de i motionen angivna tänkbara områdena för en besparingsverksamhet men vill helt allmänt uttala sin förhoppning, att fortsatt positivt intresse ägnas de av den Wärnska besparingsutredningen framlagda förslagen. Vad det ytterst kommer an på är dock, att riksdagen, efter högkonjunktorens expansiva finanspolitik, åter accepterar sparsamhet i statsförvaltning och med statsutgifter såsom en ledstjärna för sitt arbete.

Av det anförda framgår, att förbundet för sin del livligt tillstyrker, att åtgärder snarast möjligt vidtagas i det av motionärerna angivna syftet.

Stockholm den 15 oktober 1952.

SVERIGES INDUSTRIFÖRBUND

C. A. Jacobsson.

Ragnar Sundén.

Bilaga J.

Till Statsutskottet.

Genom remiss den 26 februari 1952 har Landsorganisationen i Sverige beretts tillfälle avgiva yttrande över två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nordenson m. fl. (I: 246) och den andra inom andra kammaren av herr Hjalmarson m. fl. (II: 433), om en begränsning av de statliga arbetsuppgifternas omfång i besparingssyfte m. m. Med anledning härav får Landsorganisationen anföra följande.

Motionärerna efterlyser en plan för möjliga begränsningar och organisatoriska förenklingar inom olika delar av statsförvaltningen. De önskar

översyn av statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet samt av de avgifter staten upptar inom annan verksamhet än de affärdrivande verken, en fortsatt avveckling av allmänna prissubventioner samt utarbetandet av en generell besparingsnorm för varje förvaltningsgren.

Givet är att den statliga verksamheten liksom varje verksamhet är i behov av fortlöpande översyn för att undvika onödiga kostnader och skapa effektivast möjliga administration till lägsta möjliga kostnader. En dylik översyn kan sägas bli verkställd varje år i samband med upprättandet av riksstaten. Statens organisationsnämnd behandlar olika rationaliseringsfrågor inom förvaltningen och söker åstadkomma en så rationell organisation som möjligt. Även den av statens sakrevision och statsrevisorerna bedrivna verksamheten har samma syfte. 1950 års besparingsutredning lämnade en katalog av besparingsförslag, som emellertid vid närmare prövning från olika utgångspunkter blott i ringa mån kunde realiseras.

Enligt Landsorganisationens uppfattning måste olika begränsningar och organisatoriska förenklingar inom statsförvaltningen noga avvägas i förhållande till de syftemål den statliga verksamheten avser att tjäna och de uppgifter medborgarna anförtrott samhället att verkställa. Ej sällan skall det då visa sig att besparingar som på papperet förefaller lätta att genomföra i själva verket måste ske på bekostnad av samhällets möjligheter att fullgöra sina uppgifter. Man får nämligen utgå ifrån att statliga utgifter för olika ändamål göres för att tjäna allmänna, medborgarliga intressen som lämpligen ej kan tillgodoses på annat sätt. Motionärerna har i sin motion riktat uppmärksamheten i särskilt hög grad på förvaltningsorgan, som uppbyggt eller förstärkt under senaste decennium. Omöjligt är icke att inom ett och annat arbetsområde finna exempel på överorganisation, där förenklingar skulle vara på sin plats, men det vore helt säkert felaktigt att av ett sådant förhållande, som kan vara tillfinnandes även inom privat och kommunal verksamhet, dra slutsatsen att stora besparingar vore möjliga att genomföra med mindre en radikal begränsning av statens nuvarande insatser på det ekonomiska och sociala området ägde rum. Om en sådan begränsning är förutsättningen för mera betydande besparingar, vilket förefaller vara sannolikt, vill Landsorganisationen för sin del bestämt avstyrka att motionen föranleder någon riksdagens åtgärd. I nära nog samtliga de yttranden Landsorganisationen avlämnat under efterkrigstiden rörande olika sociala, ekonomiska och sysselsättningspolitiska frågor har Landsorganisationen gett uttryck för uppfattningen att samhället bör äga ett ökat ansvar för vidmakthållande av full sysselsättning med bevarad samhällsekonomisk balans. Med ett ökat ansvar från samhällets sida följer också med nödvändighet att samhället måste ha betydande administrativa resurser och befogenheter. Utifrån de synpunkter fackföreningsrörelsen har att företräda kan det te sig som motsatsen till sparsamhet om samhället på grund av otillräcklig planering och beredskap i olika kris-situationer brister i sin förmåga att lösa uppkommande ekonomiska och sociala problem.

Landsorganisationen finner alltså att de av motionärerna väckta förslagen lämpligen bör hänskjutas till de nu existerande organen för övervakning av den statliga administrationens effektivitet. Dessa organ har ju som arbetsuppgift att kontinuerligt verkställa den översyn som motionä-

terna anser önskvärd. Någon speciell utredning eller någon speciell hemställan från riksdagen till Kungl. Maj:t med begäran om en »plan» eller om särskilda förslag för besparingar synes inte vara behövlig.

Stockholm den 17 mars 1952.

LANDSORGANISATIONEN I SVERIGE.

Axel Strand.

Nils Kellgren.

Bilaga K.

Till Riksdagens statsutskott.

Sedan riksdagens statsutskott i skrivelse av den 26 februari innevarande år givit Kooperativa förbundet tillfälle inkomma med remissutlåtande över den av herr Jarl Hjalmarson m. fl. avgivna motionen nr 433 i andra kammaren (och över likalydande motion nr 246 av herr Nordenson m. fl. i första kammaren), får styrelsen anföra följande i ärendet.

Den i bägge kamrarna framlagda motionen hemställer om att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en rad åtgärder av skilda slag avseende besparingar i statsförvaltningen och beträffande statsutgifterna över huvud taget. Enligt motionärerna har den statliga verksamheten utvidgats och därmed statsutgifterna ökats och i samband därmed skattetrycket utan att medborgarna samtidigt gjort fullt klart för sig, att dessa båda företeelser äro sammanhörande. Riksdagen har genom principbeslut, avseende reformer av i stort sett angeläget och önskvärt slag, bundit statsbudgeten vid fortlöpande utgifter. Dessa beslut ha — fortfarande enligt motionärerna — fattats på ett sådant sätt, att riksdagen knappast varit fullt medveten om de statsfinansiella konsekvenserna av sina beslut. De av motionen begärda besparingsåtgärdernas syfte är, i enlighet med dessa uppfattningar, att — såsom motionärerna säga — markera allvaret i beslutsamheten att motsätta sig nya utgiftsökningar. En besparingsaktion enligt de uppdragna linjerna skulle följaktligen avse att beteckna ett bestämt stopp för utvidgning av statsverksamheten på åtminstone vissa områden. Man skulle på så sätt få medborgarna att klarare inse sambandet mellan deras egen skatt och ekonomiska framtid å ena sidan och å den andra de krav de ställa på olika åtgärder från det allmänna.

De konkreta förslag till besparingar, som motionärerna framlägga, avse i huvudsak sådana åtgärder, som förutsätta en begränsning av statsverksamheten genom riksdagsbeslut i varje särskilt fall. Motionärernas första förslag innebär, att Kungl. Maj:t måtte framlägga en plan för arbetsutgifternas begränsning inom en rad av uppräknade ämbetsverk och institutioner och i samband därmed en plan för organisatoriska förenklingar inom dessa verk. Motionärerna äro fullt medvetna om att detta icke kan sättas i verket annat än efter beslut om begränsning av själva arbetsutgifterna. Motionärerna ange icke själva vilka delar av de uppräknade ver-

kens arbetsuppgifter, som böra begränsas. Det synes emellertid icke möjligt att upprätta en så omfattande förslagsplan utan en föregående utredning rörande vilka delar av verkens uppgifter, som icke äro »absolut nödvändiga verksamhetsgrenar», och det är påtagligt, att en sådan utredning både skulle bli tidskrävande och beröra många områden, där verksamheten nu är betingad av tidigare riksdagsbeslut. Omfattningen av utredningen torde i någon mån framgå av listan på de verk, som enligt motionärerna skola ingå i beskärningsplanen: bostadsstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, veterinärstyrelsen, fiskeristyrelsen, skogsstyrelsen, priskontrollnämnden, statens hyresråd, jordbruksnämnden, konjunkturinstitutet, krigsmaterialverket med underställda organ samt lantbruksnämnderna.

I denna förteckning ha, som synes, motionärerna upptagit åtskilliga av de statliga verk, vilka helt tillkommit för att handha krisregleringar, respektive sådana, vilkas arbetsbörda väsentligt belastats genom handhavande av krisregleringar eller av regleringar, som införts för speciella ändamål, oberoende av kristiden. Bland kristidsregleringarna nämna motionärerna särskilt priskontrollen och byggnadstillståndsgivningen. Kooperativa förbundets styrelse har i tidigare yttranden till statsmyndigheterna givit uttryck åt den uppfattningen, att den statliga priskontrollen bör av skäl, som beröra det ekonomiska livet i dess helhet i landet, avvecklas så snart detta är möjligt, liksom även byggnadsregleringen. På det hela taget bör krisregleringarnas fortsatta avveckling kunna medföra en minskning av arbetsbörda och utgifter för de ämbetsverk, som äro anförtrödda tillsynen av dessa regleringar. Denna avveckling har dock nu framskridit så långt, att väsentligen endast två centrala krismyndigheter — statens priskontrollnämnd och statens handels- och industrikommission — återstå, och även den verksamhet, som bedrivs av dessa, synes vara under successiv avveckling.

Beträffande de övriga regleringar, som styrelsen i detta sammanhang åsyftar, torde det kunna sägas, att åtskilliga av dessa medfört en onödig och dyrbar ansvällning av statsapparaten. Detta gäller särskilt de detaljregleringar av olika slag, som steg för steg anknutits till de ursprungliga regleringarna, såväl beträffande jordbruket som på en del andra områden. Det skulle obestriddligen vara till stor nytta för strävandena att hålla nere statsutgifterna, om regering och riksdag visade större återhållsamhet inför krav, som ofta driva rättvise- och inkomstutjämningsynpunkterna in absurdum och som söka ge intressesynpunkterna en social omklädnad. Styrelsen vill i detta samband fästa statsutskottets uppmärksamhet på den skrivelse med anledning av den i andra kammaren väckta motionen nr 229 om tobakshandelsregleringens avskaffande, som styrelsen den 6 mars innevarande år avlätit till andra kammarens allmänna beredningsutskott. Det är icke blott i anslutning till statens tobaksnämnd, som invecklade detaljregleringar av arbets- och kostnadskrävande natur utvecklats kring regleringsåtgärder, vilka även ur allmänt samhällliga synpunkter borde omprövas och alla dessa äro öppna för liknande initiativ i riksdagen med motsvarande besparingsmöjligheter för det allmänna.

Motionärerna ha i övrigt tänkt sig, att riksdagen i den ifrågasatta skrivelsen till Kungl. Maj:t skulle bl. a. fästa uppmärksamheten på den statsfinansiella betydelsen av prissubventionerna och förorda deras avveckling.

Som exempel på subventioner, där, enligt motionärernas mening, »reduktioner förefalla möjliga utan allvarligare risker», nämnas bostadssubventionerna. Styrelsen hyser den uppfattningen, att subventioner åt konsumenter eller producenter böra tillgripas som nödfallsåtgärd i verkliga krislägen och att avvecklingen bör gälla såväl producent- som konsumentsubventioner. Också beträffande subventioneringspolitiken föreligger enligt styrelsens mening ett område, där såväl regering som riksdag genom större återhållsamhet skulle kunna bidra till att hålla statsutgifterna nere och ge det ekonomiska livet i dess helhet en sundare inriktning.

Styrelsen har icke varit i tillfälle att bilda sig en uppfattning om huruvida och i vilken omfattning besparingar i statsutgifterna kunna göras genom en översyn av statens bidrags-, understöds- och låneverksamhet, lika litet som av statliga verks avgifter för särskilda tjänster sådana som registreringsavgifter, vattendomstolsavgifter, provningsavgifter etc. (de af färsdrivande verkens taxor avses ej i detta samband av motionärerna). Över huvud taget torde klarhet häri också endast kunna nås genom ingående utredning, omfattande ett mycket stort antal grenar av statsförvaltningen. Detsamma kan sägas om motionärernas förslag om en genomgående nedsättning av statsutgifterna, så att centrala ämbetsverk och myndigheter ålades »att anvisa utvägar till ordnande av den verksamhet, för vilken vederbörande svarar under förutsättning av ett med bestämd procentsats begränsat anslag räknat i fast penningvärde». Ett sådant »normsparande» (från vilket enligt motionärernas mening dock försvarsutgifterna samt vissa socialutgifter, såsom barnbidragen och folkpensionerna skulle vara undantagna) synes dessutom vara förenat med betydande svårigheter beträffande genomförandet i praktiken.

Som sammanfattning av sin syn på den utomordentligt viktiga frågan om sparsamhet i statsförvaltningen och allmän återhållsamhet beträffande statsutgifterna vill styrelsen framhålla, att största möjliga begränsning av den statliga utgiftsbudgeten är nödvändig för att medverka till att hejda inflationen. Å andra sidan är styrelsen, såsom i det föregående framhållits, tveksam om huruvida de förslag till särskilda åtgärder, som framlagts av motionärerna, äro de lämpligaste för genomförande av fortsatta sparsamhetsaktioner.

Vad beträffar arbetet med organisatoriska förenklingar inom statlig verksamhet är sedan 1946 statens organisationsnämnd sysselsatt med en genomgång av dess olika områden i syfte att ge råd och anvisningar för att genomföra rationaliseringar och förebygga dubbelarbete. Nämndens verksamhet omfattar också den militära förvaltningen. Styrelsen har sig bekant, att organisationsnämnden för någon tid sedan igångsatt en omfattande kartläggning av statsverksamheten för att tjäna som utgångspunkt för nya, fortlöpande rationaliseringsförslag. I den mån rationaliseringen motverkar ett oekonomiskt användande av statens medel, uppstår därigenom uppenbart en besparingseffekt, som icke skiljer sig från direkta utgiftsbeskrningar. Organisationsnämndens i instruktionen av den 27 september 1946 angivna uppgift »att planlägga och i samverkan med vederbörande verk utföra organisatoriska undersökningar inom statliga förvaltningsgrenar» synes ej utesluta ett uppdrag att också undersöka möjligheterna till viss begränsning av förvaltningsorganens verksamhet och

framlägga förslag till organisatoriska förenklingar i anslutning härtill. Även motionärernas förslag om en översyn av avgifter m. m. för tjänster av statliga verk torde böra anförtros åt organisationsnämnden. Att uppdraga åt ett nytt organ att behandla samma problem synes komma att innebära, att ett sådant dubbelarbete kommer till stånd, som organisationsnämnden i besparingssyfte skall beivra.

Stockholm den 8 april 1952.

KOOPERATIVA FÖRBUNDET.

Styrelsen.

Albin Johansson.

G. Osvald.

Thorsten Odhe.